Stig Almers minnen

Intervju och redigering av David Almer

Örkelljunga, 7 juli 2005

© 2020 David Almer, förord och intervju

Förord

Det är nu 15 år sedan jag satt hemma hos min farfar och farmor den 7 juli 2005 i deras stora funkisvilla på Ågatan 2 i Örkelljunga och gjorde en femtimmarsintervju med Stig. Jag och mina kusiner på fars sida hade växt upp med huset som en slags samlingspunkt för den sidan släkten. Det är i varje fall så jag minns det, och Maj och Stigs barn, våra föräldrar, var uppvuxna där. Det blev en naturlig plats för intervjun. Jag bodde 2005 i Stockholm, och var nere i Skåne för att fira min födelsedag i mitt föräldrahem i Magnarp, och passade därför på att köra till Örkelljunga efter en överenskommelse med farfar. Han var ensam den dagen, och farmor var i sommarstugan i Vejbystrand. Både min far Per och hans bror Mats hade flera gånger önskat att en intervju borde bli av, eftersom farfar, som trots att han ofta varit på sin egen far Theofil om vikten att han skulle skriva sina memoarer (vilket han också gjorde efter några påstötningar) inte hade fått ro och tid nog att skriva sina egna, och han närmade sig dessutom 93 år. Jag hade fått låna en diktafon med kassettband via en studentkamrat vid Stockholms universitet, och intervjun avlöpte på ovanvåningen invid alla farmors och farfars fotoalbum som vi bläddrade i.

Att det dröjde 15 år innan jag tog itu med att transkribera och redigera intervjun beror delvis på att jag inte ville påbörja arbetet så länge farfar var i livet. Sedan fick jag själv barn, vilket kan verka distraherande på arbeten av den här typen. Jag och farfar delade också släktforskar- och historieintresset, och jag ville att hans minnen skulle bli riktigt hanterade och framställda. Jag var vid tidpunkten för intervjun 27 år, men först nu känner jag att jag har både tiden och erfarenheten att kunna göra ett jobb som är vuxet uppgiften.

Arbetet med intervjun skedde i tre steg: Först digitalisering av kassettbanden, sedan en fullständig transkribering av materialet, och sedan vidtog den vanskliga och stora uppgiften: redigeringen. Eftersom minnen ofta griper tag i varandra på de mest oberäkneliga sätt har jag varit tvungen att flytta om Stigs berättelser i en mer kronologisk ordning, utan att för den delen radera något innehåll eller förvränga innehåll eller andemening. Jag har också fått redigera språket, från talspråklig stil till en mer skriftspråklig dito, det sistnämnda med så lite åverkan på Stigs ordval och meningsbyggnad som möjligt. Mina rättelser, egna förklaringar och kompletterande tillägg har markerats med hakparenteser. Minnen är dessutom naturligtvis subjektiva av naturen, och sammanblandningar, förvrängningar, misstag och självcensur kan förstås förekomma. Dessa memoarer blir således Stigs minnen sådana de var 2005; varken mer eller mindre.

Det är min förhoppning att jag gjort Stig rättvisa, och att hans minnen kan bereda glädje och intresse från läsaren. Stig levde ett långt liv, men han valde själv att sätta stopp för berättelserna vid sina barns uppväxt. ”De får ta vid, för de var ju med då”, sade han när vi lunchade tillsammans efter intervjun. Så vandrar stafettpinnen.

David Almer, Lund, 2020-07-31

Grundläggande data: Stig Brodde **Almer**, tandläkare i Örkelljunga, född 1912-09-12, Svalöv, död 2008-11-19 i Ängelholm, 96 år gammal. När Stig föddes var hans far folkskollärare John **Theofil** Almer 32 år, och modern **Ebba** Beata (f. Lundin) 27 år. Han gifte sig den 19 november 1938 i Svenska kyrkan i Köpenhamn med **Maj** Hanna Linnea, född **Brunkene**r 1917-05-28 i Järeda, död 2012-01-27 i Vejbystrand. Stigs mor avled den 21 mars 1946 i Svalöv, och fadern avled den 21 augusti 1967 i Svalöv. Maj och Stig fick fem barn: Bo (1942-), Mats (1943-), Per (1945-), Gun (1949-) och Eva (1954-2013). Stig och Maj hann på dagen vara gifta i 70 år.

Barndom och uppväxt i Svalöv

Jag är född i Svalöv, i den nya folkskolan som byggdes 1907. Min far, John Theofil Almer, var den förste läraren där, och han fick ta emot en alldeles ny arkitektritad skola. Det var väldigt fint. Vi hade bostad på andra våningen. Det fanns dessutom en bostad till för en lärarinna som hette Selma Kjellberg [f. 1881]. Hon hade två rum och kök. Vi hade fyra rum och kök. Från början så fanns inte värmeledning eller sådant, men det är före min tid. Då hade man kakelugnar. Vad jag minns så hade vi fått värmeledning efter första världskrigets slut 1918. Vi fick i alla fall elektriskt ljus 1918, och det var väldigt spännande.

Vi var fem barn, men vi hade varit sex. Min äldre broder, som hette Gösta, föddes 1907 i Bjuv, när far hade sin första plats där. Sedan [1908] fick de en liten flicka som hette Inga [eg. Rut Ingeborg]. När hon var fyra år gammal så gick hon och snubblade och hade dålig balans, och de undrade vad det var, men de kunde inte klara ut det själva. Till sist blev det konstaterat att hon hade en tumör på hjärnan. Det var hopplöst på den tiden att göra några ingrepp och rätta till det, så hon dog på våren 1912, och så föddes jag i september samma år. [Ingeborg dog 13/2 1913, och Stig föddes alltså året innan]. Sedan fick jag tre systrar till, och de kom -16, -19, och -22. Maj-Britt hette den första flickan, och sedan efter ett par år kom Ingegärd, och på den tiden hade vi storkar. Storkarna hade sina bon ute i Torrlösa, en grannförsamling till Svalöv, och det var några kilometer dit. De kanske inte hade bon på kyrktaket, men det fanns gårdar som hade bon till storkarna, och vi hade en bäck i Svalöv som rann igenom samhället kan man säga: Fint med en liten dalgång, med äng runtikring. Då var det lustiga, att dagen innan Ingegärd skulle födas så satt storken på taket till skolan! Då förundrades man: ”Nämen, ska storken komma?!”, och så blev det en flicka. Sedan kom det en flicka till, det var Eva, och hon är nu [2005] den enda av dem som lever. De två andra är borta, och min broder, han omkom i en mycket tråkig olycka [den 5 november 1976, på sin gård Nordanvik vid Ivösjön].

Det var så att han hade en spruta på sin vagn, med en sprutattiralj på, som han kunde köra omkring med, och drog med traktor, tror jag. Han hade en sprutplats intill vägen som gick ut till odlingarna, men vägen låg på en slänt. Det låg högt, så på ena sidan bar det ner ett par meter. Han hade sprutplatsen där, och skulle väl komma i läge med traktorn för att dra sprutvagnen. Han backade i alla fall och kom utför slänten, och välte bakåt, och så låg han där med traktorn över sig. De hörde traktorn gå hemma på gården. Den fortsatte att gå; den var igång, och de tyckte att han aldrig kom hem någon gång. När det hade gått för lång tid och de blev oroliga så gick de dit och tittade, och det var nog Sven, hans yngste son, [som fann honom]. Det är nog närmare 20 år sedan nu [eg. 30 år]. Det var tragiskt, och det stod om det i tidningarna. Sedan hade jag ingen bror längre.

Men åter till Svalöv. Vi hämtade vår hushållsmjölk på en gård någon kilometer ifrån oss, och vi var ett helt gäng pojkar som gick iväg vid femtiden och hade spannar med oss, och fick mätt upp mjölken. Vi var väldigt goda vänner med ladugårdsförvaltaren [Nils Hansson] på Heleneborgs gård. Det var en stor gård, och där fanns en bokhållare [Pontus Olsson] och gårdskontor. De två familjerna, bokhållaren och ladugårdsfogden, som chefen hette för lantbruket - det fanns en smedja också - det var [Svenska] utsädesföreningens gård, och där fanns en direktör Bågenholm [Gustaf Bågenholm, f. 1881] som bodde i en särskild byggnad med en park som var väldigt fin. Där var det

lite julkalas och sådana saker som vi blev bjudna till. Far och mor hade de här två familjerna - inte Bågenholms precis, dit var det bara barnen som blev bjudna på julkalas - som närmaste vänner och hade kalas, än hos oss, och än hos dem. Då var lägenheten uppe på skolan väldigt rymlig och bra.

Det var en speciell man som skötte räkenskaperna, och han hade som lön, tror jag, fyra liter mjölk om dagen, och det var för mycket. De hade inga barn, han och hans hustru, på den tiden, men de fick en pojke så småningom. Då kunde han sälja sin halva av mjölken så vi fick det billigt. Det kostade 10 öre litern eller någonting i den stilen, mot det normala 18 öre litern. Jag hämtade nog fyra liter varje dag. När vårt gäng, fyra-fem stycken, fått våra spannar, så marscherade vi hemåt nerför backen. Det låg högt det här, och så skulle vi över västkustbanan, och det var på den punkten vi satte oss ner och hällde upp mjölk i locken, och sedan halsade vi den varma mjölken. Det var smaskens, men det var ingen som fick veta det. Så satte vi på locken, och satt på kannan och resonerade lite och drog historier. Jag kan tänka mig att jag var en sex-sju år eller så, för jag hade väl knappt börjat skolan, men vi fick fortsätta med det där mjölkhämtandet.

På gården hade de en jättetjur, en kolossal; den där låglandsrasen som är jättestor. Han gick där i sin bur och brummade lite ibland, och det lät lite hotfullt. Så berättade någon ladugårdskarl att tjuren hade kommit lös! Innan de hade fångat in honom så var det otäckt spännande, och detta omsatte man sedan på natten i drömmen, och där kunde tjuren springa uppför trappor och upp på logen, och alla hade tagit flykten dit upp och skrek ”tjuren är lös!”, men jag minns inte mer vad jag drömde för hemskheter, men det var upprepade gånger. Det var verkligen fantasi som levde kvar. Det var riktigt kusligt. När man vaknade var det skönt att man var hemma i sin säng. Men vi kunde inte mycket annat än att fortsätta hämta mjölken på gården.

Det var genetiska avdelningen som fanns i Svalöv: Professor Nilsson-Ehle [Herman Nilsson-Ehle, 1873-1949] var chef där. Han hade bostad, en villa, uppe i parken kring utsädesföreningens byggnader. De fick sin donation av den där familjen i Stockholm, en jätterik familj, Wenner-Gren tror jag de hette; hon hette Alice. I alla fall: De donerade pengar så att de skulle kunna bygga växthus med sollampor. Innan hade man skickat utsäde till Egypten för att kunna ta två skördar på ett år, och genom att de nu kunde göra detta hemma i Svalöv, i de här jättestora växthusen med strålbelysning, så kunde de ta två skördar där. Det behövdes inte så mycket, så länge de fick någonting intressant ur sina korsningar. Då kunde man skilja ut det och odla extra, och få lite kvantitet på det.

Vi hade många fina utrymmen. På andra våningen fanns en slöjdsal, och innanför slöjdsalen började vår våning, och där var ett avlångt rum som Gösta och jag delade. Vi hade var sin säng på sidorna. Det var slagsmål, och kuddkrig och allt möjligt; vi hade väldigt kul, och så hade vi tillgång till slöjdsalen alldeles intill, och där kunde man alltid syssla med någonting. Där fanns verktyg, och hyvelbänk. Sedan fanns där ett ytterligare vindsutrymme ovanför slöjdsalen, och där var en avbalkning på gaveln, och där hade vi duvor. Särskilt var det Gösta som hade skaffat duvor, och holkar till dem. Det var en sorts vit duva som heter kronstjärt; den har en stjärt som står precis som hos en påfågel. Det var inga brevduvor precis, men de är vackra. Där fanns fluster, och det fanns fönster, så att de kunde komma ut och in. Det var väl sådant som vi sysslade med, och så hade vi en stor trädgård också, och far hade bikupor, cirka 50 samhällen. I ett hus kan man ha tre-fyra

samhällen, och det var ganska stora bihus, och som mest var det nog 50 samhällen han hade. Men de där bina kom man aldrig riktigt överens med, för när far tog honungen ifrån dem - det gjorde han på sommaren när skolan var stängd - så kunde han använda sin lektionssal till att slunga honung, och då var han förföljd av bin ända till huset. Sedan när han stängt ytterdörren så stod bina där längs glasrutorna, upp och ner, upp och ner, och ville in. De kände doften av honungen. Kom man då händelsevis uppifrån och måste öppna dörren så hände det att man fick sig ett nyp, så det var inte omtyckt alls. När jag hade ett bi som förföljde mig så kunde jag springa in i en buske, så blev man av med det. Alla skrattade åt mig, för jag var så rädd för bin.

Tänk: far, han fick så mycket bistick i ansiktet. Han använde sällan näthatt, det gjorde han inte. När han kom upp på middagsrasten, då satt jag bredvid honom, och då hade han gaddar; överallt var han prickad, och det bekom honom inte någonting. Fantastiskt. Han hade cigarrcigarett; det var hans vapen. Han blåste på dem när de var för närgångna. Men de passade på att sticka honom, och där satt jag då under middagen och plockade gaddar, och de satt överallt, även kring ögonen. Han vände ansiktet till så jag kom åt att plocka. Ja, det finns så många historier om de där bina. Men vi fick mycket honung, och utsädesföreningens alla försöksodlingar var utanför tomten, så att säga. Där var åkrarna, med raps och klöver. Klöverhonung är väldigt fint. Bina hade nära till, men de flög väl långt också, men det var aldrig någon brist på foder till bina, så de drog hem honungen.

Min far hade en god fysik. Han var kraftigt byggd, och hade varit med om Landstormen och något vidare militärt fanns väl inte på den tiden när han växte upp, men det fanns beväring och sådant, men under Landstormen 1914 fick de samla ihop landstormsgubbarna och de hade en herrgård vid Billeberga, Hellstorp, och vi har ett stort kort på hela kompaniet, med den ljusgråa uniformen och de trekantiga hattarna. Då var det mönstring på dem, med utrustning och alla grejor man skulle ha.

Men han rökte mycket, och det är aldrig bra. Han rökte cigarr, och hade väl haft pipa vissa perioder, men det har jag inga minnen av. Men den här cigarrcigaretten, som den kallades, den var så behändig och liten att ha i fickan bland bina, och då tog han en dust med dem. Och det var effektivt, och bina lugnade ner sig. Han hade alltid cigarr. Och när jag var liten hade han en sort som hette Strengbergs Blå. De kom i sådana här långa lådor. Men mor var så ledsen på det där, och sade: ”Det sätter sig i gardinerna!”, och det är så klart inte alls behagligt. När han dog så blev han obducerad och då hade han förstorat hjärta, och det får storrökare.

Men han hade som sagt annars en god fysik, och var en duktig jägare och skytt. Han fick ett fint pris 1912, samma år som jag föddes. Då hade vi Nordiska spelen i Stockholm, och det var en olympiad på sitt sätt. Det sammanföll med de tävlingarna de hade i Stockholm, tror jag. [Nordiska spelen är föregångare till olympiska vinterspelen, och hölls 1913, inte 1912, i Stockholm]. De byggde väl stadion då tror jag nästan, och då fick han i fältskytte en fin buckla. Ett annat pris erövrade han av de skytteföreningar som fanns i Svalöv och grannsocknarna där, och den hade gått som vandringspris. När de hade tagit den kanske tre gånger så fick de behålla den. Det var en massa namn på den. Den är gjord av någon sorts gjutmetall och sedan försilvrad, men de små skyltarna är silver.

Som sagt så bodde Gösta och jag i ett rum vid slöjdsalen, och där hade vi en hel del prylar också. Gösta spelade piano, och vi hade ett rum som kallades för salongen, och det var längst ut. Far hade kontor, så kallades mellanrummet, och sedan var det matsal. På andra hållet, mot trädgården till, låg sängkammaren. På den tiden så fanns det inte rinnande vatten, och vi hade en rickepump för att pumpa upp vatten. Någon vattenklosett fanns inte, utan vi hade torrklosett. Vi hade en tambur innan man kom in i rummen, och där gick en dörr in på andra hållet, och där var en tron som man lade torrströ i. Man skulle upp högt och sitta, få upp locket och sitta på sitsen, och så fanns det en låda med torrströ som man strödde på. Men vi hade ett rejält utedass också: En hel byggnad för eleverna, där flickorna skulle ha ett, och pojkarna ett, och sedan hade vi ett för oss själva. Så det vanliga var att man använde utedasset. Men det var inget vidare om man behövde gå ut på kvällen när det var mörkt. Det fanns inte elektriskt ljus förrän 1918, och jag var bara sex år och fick gå med fotogenlampa. Det var fotogenlampor överallt, och det var en rätt så spännande tid.

Jag hade en egen ångmaskin, som jag hade ärvt efter en kusin som hette Torsten [1909-1922], i Ängelholm, alltså en son till faster Frida [1874-1947]. På vintern, en riktig vinter med is på Rönne å, så var han och ett annat gäng nere vid en bro vid stadsparken mot Havsbaden, där höll de till ett gäng grabbar en kväll, och åkte rundor eller vad de hade för sig. Där fanns kanske belysning vid bron rentav, men det är strömt där, och fart på vattnet, och isen brast. De kom i två grabbar, och där fanns vuxet folk i närheten som rusade till, och den ene pojken hade inte åkt under isen, så den kunde de rädda upp, men Torsten försvann. De kunde ingenting göra, för det var täckt is ända ut till Skälderviken. Det dröjde flera månader innan de hittade honom. Min faster tog så illa vid sig så det äktenskapet sprack. Hon kunde inte stå ut, och blev nervklen, besvärlig och alldeles till sig. Men Torstens ångmaskin fick jag ärva, så jag har ett fint minne av honom. Han blev väl 15 år eller någonting i den stilen, och han blev sedan begravd på kyrkogården där; den nya kyrkogården. Skolan var med om begravningen, så det var mycket sorg med det där.

Jag hade Mekano också, och det var ett begränsat område, och allt berodde på hur mycket man ville bygga ut det, och det fanns kataloger och grejor. Men man kunde sätta ihop rätt så mycket i alla fall; torn och sådant. Jag hade en liten såg, men den tror jag inte fungerade så bra. Sedan hade jag tennsoldater, men jag var rädd om dem. De hade jag nämligen fått i julklapp av min morbror Lennart [f. 1878] i Stockholm. I Stockholm kunde man köpa fina sådana tennsoldater; tunna och fint påmålade. De var väl tyska förmodligen. Jag var väldigt rädd om dem. Men jag skaffade former, som pojkarna [Maj och Stigs söner] sedan fick gjuta och själva göra, så vi hade en hel del hemmagjorda soldater. Det blev aldrig någon färg på dem, men mina gamla, de var väldigt granna: indianer med fjäderskrud, och dessa har jag fortfarande. Pojkarna fick inte lov att leka krig med dem, så de är tämligen oskadda.

I mitt hem hade vi också radio när jag var liten. Far hörde på nyheterna. Min bror Gösta hade köpt en *Allers*, eller vad det var för någonting, och där fanns ritningar på hur man kunde bygga en radio. Han var intresserad, och han kunde väl skriva efter delar, de här grejorna med kondensatorer och spolar, och så byggde han en radio. Han började först med en kristallmottagare, det var väl den första vi hade, och jag kan så väl minnas hur vi satt och petade med den där nålen och det sprakade till. Det tyckte man var förfärligt märkvärdigt att det kunde bli ljud av det. Men det blev aldrig någon succé, och vi fick inte någon ordning på det. Men så gav han sig på att skaffa sådana här

spolar som man satte i ett visst förhållande till varandra, och då kunde det komma ljud och musik och annat, så han byggde en riktig radio. Han hade den ute på vårt rum, så far kom ut där och skulle höra på det här avancerade, och det var märkligt det hela naturligtvis. Han satte upp en riktig antenn också. Han var duktig på det där, och fick till en fungerande radio. Man kunde ta in Motala rundradio, tror jag det hette [Motala långvågsstation var den rundradiostation som 1927 invigdes i Bondebacka i Motala]. Och sedan kom färdiga radiomottagare i handeln, så far hörde regelbundet på nyheterna och Sven Jerring som pratade.

Morbror Gustav [f. 1887] brukade komma ner till jularna. Det var flera år som han hade det som tradition att julen skulle firas i Svalöv, och det har vi kort på. Då hade han alltid med sig julklappar. Vi var många på jularna. Vi hade jungfrun, och så var vi fem i familjen, men mormor var aldrig där, och inte farmor och farfar heller. De ville inte ut och åka. Men Gustav kom. Han var ungkarl så han hade ingen familj.

Min morfar [Johannes Broddesson Lundin, 1835-1914] pensionerades när han var närmare 80 år gammal, och han bodde i Höja, och hade en verkstad och lantbruk. Så köpte de ett litet hus i Skörpinge, där man svängde ner till Signe [Ginstler, Pers svärmor, 1929-2019], på vänster hand. På andra sidan så kunde man gå längs husgaveln och komma genom skogen på en liten gångstig. Detta var någon gång på 20-talet när mormor var änka. Morfar dog i augusti [eg. november] 1914, och tänk, han hade varit med tåg i Malmö och sett på Baltiska utställningen som startade någon gång i juni eller på sommaren. Det var en jättestor utställning, och så dog han helt plötsligt. Jag själv träffade inte morfar. Jag var bara två år gammal då. Men farfar [Bengt August Jönsson, 1843-1920] har jag träffat, och farmor [Johanna Pålsdotter, 1843-1931] och mormor [Matilda Jönsdotter Jönsson, 1850-1923]. Mormor levde tre-fyra år efter att morfar var död. Men innan dess bodde vi hos henne och var ute och badade, och hade lite kalas också.

Farfar kom på gamla dagar, han fick åderförkalkning, och var besvärlig, och försvann. Han hade en äldsta dotter som hette Berta [1876-1925], som var gift och bosatt i Ljungbyhed; Vessmantorp hette gården. Hon kunde inte ha farfar längre, så han fick cirkulera bland döttrarna [och sonen], och så kom han till oss i Svalöv. Då hände det saker. Han tyckte om sött, och när far slungade honung i sin lärosal så tar man av vaxet, och lägger upp det i klumpar. Det där hade farfar kommit på att det var gott det där, och stoppade det i sig, och han blev alldeles förstoppad. Det blev riktigt allvarligt. Jag vet inte hur vi fick fart på det där, men far kunde inte längre hålla på med att slunga honung och lägga vaxet hur som helst, så han fick gömma det på något vis. Sedan gav han [farfar] sig iväg och kunde inte hitta hem igen. Men sedan tror jag att han kom till Berta igen, så han dog på Vessmantorp, men han är begravd i Kvidinge. När farmor blev änka så var farfar besvärlig redan då, och då tror jag döttrarna och far fick hjälpas åt att sköta honom och hålla ögonen på honom. När han var död så tror jag att de sålde undantaget [på Goentorp], för de hade sålt gården tidigare, 1907 tror jag nästan [till W.E. Vilhelmsson i Sånna för 33 000kr, med 71 tunnland öppen åkerjord]. Då flyttade farmor till Frida i Ängelholm, och hon och hennes man hade byggt en villa utmed havsbaden, så den var i skogskanten där, på Skansgatan. Där bodde mest järnvägsfolk; lokförare och sådana. Det var fint då.

Farmor fick ett eget rum på andra våningen som hon fick betala för, men hon hade pengar så det gick bra. Vi var och hälsade på där, och då skulle man upp och hälsa på henne och då var det en doft jag minns: Syrligt. Jag vet inte om det var från gamla papper i någon byrålåda, för det var när hon öppnade byrålådan. Men vi talade alltid om farmorsdoft. Men hon ville alltid bjuda på någonting, och när hon öppnade byrån så slog doften upp. Då fick man sådant här brunsocker. Jag tror det är en avfallsprodukt när man gör vanligt socker, och det satt på trådar. Det var uppträdda klumpar på ett snöre; de såldes snörevis. Sött och gott var det. Men doften var en sådan där ”gammeldoft”.

Vi hade en stor trädgård, för när skolan byggdes var det populärt med en skolträdgård. Eleverna skulle ha undervisning i trädgårdsskötsel, och far hade gått en särskild sådan skola i Näs, med slöjd också. Så där var satt en massa fruktträd, rabarber, sparris, jordgubbsland, och potatisland naturligtvis; och det där skulle skötas. Det där med skoljordbruk höll inte länge, för det var för jobbigt, och då fick far ta hand om hela trädgården. Då fick man hjälpa till med att bland annat kupa potatis. Man fick ett antal rader per dag, och det var inte så roligt precis, men det skulle skötas, och far såg till att det blev gjort.

Mor hade ett eget jordgubbsland, men det var familjens egentligen. Hon plockade jordgubbar där som hon sålde och fick behålla pengarna. Så det blev till en kappa och lite sådant på höstkanten. Det var hennes privata inkomst. Vi hade bärbuskar också; svarta och röda vinbär och krusbär. Vi hade höns också, och på den tiden höll vi också gris i byggnaden som var toalett. Där var en avdelning: halva huset till höns och gris. Grisen fick hålla sig där nere och så var det lite brädor över, och så var hönsen ovanför på pinnar. Och det hände att någon höna ramlade ner, och då var grisarna inte snälla; de bet ihjäl dem. Det där med julagrisslakt var inte något vidare. Så höll vi gäss. Det var nog under de senare åren när vi inte hade gris. Far köpte gåsägg och så hade vi en ”skrocka” som vi kallade henne, en ligghöna. Det fanns alltid någon som ville ligga, och som fick ligga ut de där äggen. Jag tror vi hade minst tio gäss, och vi hade gräsmattor som de kunde äta på; skolans rastplan kan man säga. Där fanns gräs, och det var grus också, och när det var höst och de hade fällt vete och råg och sådant där och kört in det, då fick jag marschera med mina syskon och vara med och mota gässen så att de gick ut på stubbåkern och plockade. Där fanns det mycket fallsäd, så det blev feta fina gäss. När det blev tid att slakta dem till Mårten så hade far kunder: några fruar i Helsingborg, och han skickade till morbror Lennart i Stockholm, och han hade även andra affärer. Han hade honungsförsäljning också, i spannar, inte bara i burkar, för det var besvärligt att hantera, så det var femlitersspannar. Så tog han försäkringar på folk; det hade han som bisyssla. Det gällde att värva, sedan skötte försäkringsfirman resten. Det var en rätt stor rörelse han hade, så han fick in lite extra inkomster. Till hösten var där frukt som vi kunde sälja, och då fick jag ibland ut och ta en rullebör, och vi hade både päron och äpplen att sälja. Det gav lite slantar, men det var ingen stor sak det där. Men mor var mycket glad för sina jordgubbspengar.

Småskolan var en särskild byggnad ute i byn. Där hade vi en lärarinna, och det var alla byns ungar som gick i den skolan. Det fanns nog fler småskolor ute på landet, så det inte skulle vara så långt för barnen. Det var väl två år man gick där, tror jag. Lärarinnan där var mycket för kyrkan, och Missionshuset låg strax intill, och man skulle gå i söndagsskola också, och där satt en neger och nickade om man stoppade i en peng. En sparbössa alltså.

Sedan kom man i mellanskolan, och jag hade en lärarinna som hette Selma Kjellberg, tant Selma som vi kallade henne, som hade lägenhet i vårt skolhus. Men där sov hon inte; hon tittade till den, och hade växter och sådant i fönsterna, men hon hade sitt föräldrahem några hundra meter bort på bygatan, och där bodde hon med sin mycket gamla mor. Modern var nog 80-90 år gammal, tror jag. Selma Kjellberg var mycket humoristisk och kunde dra historier. Den familjen var vi också mycket tillsammans med. Vi hade mycket samkväm med dem, och med de där familjerna på Heleneborg.

Det förkom skolresor, och när det var terminsslut så var det alltid utfärd, och den gick för det mesta till Saxtorp. Då fick bönderna ställa upp med vagnar, och körde med hästskjuts två mil. Sedan var vi där en hel dag. Saxtorp var väldigt långgrunt, och där var furuskog. Det var fint att bada där, och då var läsk, kaffe, bullar och sådant med. Det var en festlig tillställning. Några utfärder med tåg var det knappast.

På föreläsningsföreningen i Svalöv såg jag förresten Sigurd Agrell [professor i slaviska språk och original i Lund, 1881-1937], och det var så tidigt så det var före samrealen. Vi förde mest bus när vi var på de där föreläsningarna. Han såg så rolig ut när han dök upp där som en liten tomte, så vi barn hade bara skoj och retade honom.

Efter Selma Kjellberg fick jag komma över i fars klass. Han hade väl tre klasser tror jag. Det var nog sju år på den tiden, och nu är det nio. Det var en stor lokal han hade, och stort klassrum. När han hade lektion med den ena klassen, så fick den andra sysselsätta sig med skrivning, och den tredje kanske med räkning, och det var svårighetsgrad efter åldrarna, naturligtvis. Men det hände att man fick sig en luggning i örat av far om man varit lite dum - det kom jag inte undan. Men det hela var väldigt praktiskt: När det var middag sprang man upp en trappa, och far likadant. Han kunde lägga sig på soffan, en schäslong, och vila sig ett tag.

Från det jag var liten så har jag ett minne av kvällarna och lite skymning: då låg han alltid på den där schäslongen. Den var klädd med pegamoid, eller något sådant hårt, tåligt underlag. Och där låg han och rökte sin cigarr. Det var lite riskabelt när den började ta slut, och det var nära att han höll på att sätta fyr på mattan. När vi var i fyra-femårsåldern, Gösta var väl lite för stor då, så brukade jag få ”knabattas” och försöka riva ner far från soffan. Det var väldigt spännande om man lyckades med det. Han höll god min, för det hörde till kvällningen.

Första världskriget kände vi till, och det var ransonering och sådana där saker, och far fick rycka in i en särskild kommitté för ransoneringskort och allt som hörde till det. Han hade nog inte det hela kriget ut, men det var rätt så jobbigt det där.

Landskrona hade en stor utställning någon gång på 20-talet. Jag var väl 10-12 år kanske, och det var Hagenbecks cirkus, eller något annat känt namn. De kom med elefanter och allt, och då kunde man åka buss till Landskrona. Då åkte familjen in och gick på cirkus, far och mor och de som kunde vara med. Det var en mycket stor cirkus.

Jag sålde tidningen *Hemmets Journal*, som trycktes i Malmö. Den kom egentligen från Danmark, men de hade skaffat ett tryckeri ute på Bulltofta, och för att sälja lösnummer så hade de engagerat en lärare vid en skola ute i Bulltofta någonstans, en magister, som gav ut en liten tidning. Hur han

fick upp adresser på oss det begriper jag inte, men man skulle sälja deras tidning, och för varje exemplar fick man sju öre, och tidningen kostade 30 öre på den tiden. Jag kunde få ihop en 20 stycken eller någonting sådant. Då kunde man, när tidningarna kom med posten på något vis och man hade sagt hur många exemplar man skulle ha, gå med sin bunta. Då hade vi någonting i Svalöv som vi kallade ”verkstadhusen”. Där fanns en industri som hette CEBE-verken, [Christian Bergs Elektriska Byrå] och den köptes på senare år upp av ASEA [1930]. Där var byggt långa arbetarbostäder, två våningar var det väl, och låg i utkanten, nere vid bäcken. De kunde nog haft en hundra arbetare i alla fall. Där fanns gjuteri också från allra första början, men de gjorde armaturer till elektriskt materiel: Alla möjliga komponenter, dosor och sådant där. På kvällarna så såg man hur gjuteriet sprutade eld mot himmelen. Det kunde vi se från vårt köksfönster. Det var riktigt tjusigt. Då var jag nog rätt liten, och det tog slut sedan. I vilket fall, i ”verkstadhusen” hade jag de flesta kunderna. På den tiden var fruarna hemma. Det var bara karlarna som var ute och arbetade, och det kan väl hända att de hade kvinnlig arbetskraft där också, men det var alltid någon hemma när man knackade på. Den här magistern hade då en liten tidning som kom en gång i månaden för oss som sålde. För att sporra oss så följde det med en lista på saker, för man fick poäng, och de var ju värderade i pengar, och där fick jag min första kamera. Den kostade 18 kronor på den tiden. En Kodak lådkamera 6.9, och jag har ett helt album med bilder tagna med den. Jag var väldigt stolt över att ha en egen kamera. Jag var runt 10 år eller så när jag fick den, och den hade jag mycket användning av.

Vi hade bio i Svalöv. I den allra första hade vi ett piano, där pianisten satt och spelade lite, så det blev ljud. Han kunde anpassa musiken efter filmen. Vi såg Karl XII-filmen och sådant på den tiden. Det var spännande saker. Så var det *Fyrtornet och Släpvagnen,* förstås. Det var det som uppskattades allra mest. Det var stumfilm, så det spelade ingen roll att de var danskar. Sedan minns jag i Malmö på gymnasiet, 1930 tror jag, när den första ljudfilmen kom, med Al Jolson med *Ol’ Man River* och allt det där. Den ingick i den där Mississippi-filmen. Men det var härligt ljud och fina bilder.

Nöjen i Svalöv var annars Folkets park, och där var dans varenda lördag, och vi hade bland annat arkitekten, Måns Eriksson, som hade ritat vår skola, han var 70 år och var nere och dansade med flickorna. Han var ungkarl, och gifte sig aldrig. Han hade ett par systrar men blev aldrig själv gift. Han kom hit här när vi köpt det här huset [Ågatan 2 i Örkelljunga] och jag trodde att jag skulle få lite tips hur vi kunde göra vid det. Han gjorde en ritning på ovanvåningen här; sängkammare och barnkammare, och badrummet, och den var inte dum, men vi brydde oss aldrig om att följa den. Vi hade den gamle arkitekten som hade ritat det här huset ursprungligen, från Ängelholm. Han tog sig på att fortsätta att rita på det. Han kom in med detaljritning, med skåpinredning och sådant där, och det blev bra naturligtvis, med en som kände till det. Han var lite modernare; Måns var lite för gammal.

När jag var liten fanns det luffare. De kom och sjöng på gårdarna, och ville ha en slant, och de kom till innergården till min gamla praktik [i Örkelljunga på 1940-50-talet]. Där slängde folk ut slantar genom fönsterna.

Sedan läste jag mycket indianromaner som ung, och då hade vi en granne i Svalöv som var tokig i indianböcker. Han hade ett helt magasin med böcker, och det var spännande saker, så det har jag

konsumerat åtskilligt. Han hade hur mycket som helst, så det var bara att gå in och få be om att låna en bok. Det fick man. Han köpte dem väl från något förlag. Vi hade ingen butik som hade sådana, så det fick man nog skriva efter. På somrarna, på Folkets hus, fanns fina artister som kom. Jag tror vi hade Snoddas där.

Min faster Berta i Vessmantorp i Ljungbyhed, hon hade en Husbondens röst, och den hade en tratt som var jättestor, och hon hade mycket skivor. Vi var där och hälsade på med min kusin, faster Fridas dotter Birgit från Ängelholm. Hon var där samtidigt, och hon var tokig i att rida. De hade ett par hästar som gick ute i hagen, och hon tog fatt i dem och hoppade upp på en och hon kunde rida. Så ”vågsen” var inte jag. Men den här grammofonen; hon hade åtskilliga skivor, och det var stiligt också. Det var militärmarscher och dansmusik.

Jag minns att mor hade ett långt, väldigt vackert hår långt ner på ryggen, och så blev det modernt med att kvinnorna skulle ha kort hår. Det kom på 20-talet. Det hette ”shinglat”, det modet. Tänk den där jätteflätan, och så bara kapa av den. Det gjorde hon hos en hårfrisörska. Men jag tror hon hade knut i nacken, så hon hade någon liten grej kvar. Hon tog nog inte allt på en gång.

Skolresor

När jag var femton år så gjorde jag elevutbyte med Tyskland, med en tysk pojke nere i Arnstadt, Thüringen. Det ordnades genom samrealen i Svalöv. Jag gick nog i andra klass, och vi hade läst tyska i två år, tror jag. Då fick man tala med sina föräldrar om de var villiga att ta emot en pojke. Vi från Sverige skulle åka dit först och vara där en månad, och sedan skulle vi ha med oss en tysk pojke med oss hem i en månad. Så var det ordnat. Vi hade nog en reseledare med oss, tror jag, någon dam som såg till att vi kom rätt med alla byten. Man skulle åka färja från Trelleborg och sedan vidare. Det böljade förresten rätt bra på färjan, och det var en del som blev sjuka också. Jag tror jag klarade mig. Sedan var vi i Berlin och var av och åkte lite spårvagn, och var ute och tittade på staden. I Berlin fick vi titta på kyrkan som står ruin nu [Kaiser-Wilhelm-Gedächtniskirche], den har jag förresten sett både då och nu. Sedan var det bara in igen på tåget, och sedan var det Thüringen. Det är rätt långt ner, så vi var nog framme vid 10-11-tiden på kvällen. Så kom vi fram i alla fall.

I Arnstadt var den här familjen [Köhler] med pojken, som hette Walther, nere på stationen och tog emot oss, och vi räknades upp, och fick reda på våra fosterföräldrar eller vad man ska kalla dem, våra värdar. När det var färdigt så var vi så trötta. ”Ich bin so müde”, det hade jag tänkt ut att det måste jag kunna säga. Det var ett äventyr det där, naturligtvis, att gå hem med den där familjen. Det var en fin gammal stad, och mycket tjusig. Den familjen hade tre matbutiker i stan, så de hade det gott ställt. Walther var i samma ålder som jag, och var en stor kraftig pojke. Jag var mager och lång på den tiden. Förutom Walther så var där en dotter som var i 20-årsåldern, och sedan en liten flicka på fem-sex år. Jag fick mat när vi kom hem till dem, men jag var väl inte så vidare hungrig.

Så skulle vi gå och lägga oss, och det var en våning upp i ett hus som hade butik på bottenvåningen mot gatan, och Walther gick före och visade. Den äldre systern var med då också, och hon var väldigt omtänksam, och ställde till rätta och så. Då står det två sängar där, med tyska enorma

dunbolster, en halvmeter höga, och jag tänkte: ”Hur i all sin dar ska man krypa in där? Hur bär man sig åt?”. Så jag försökte bli sist för att kunna se hur Walther bar sig åt, och jodå, han kröp in där under och drog det över sig och tryckte sig ner. Så jag försökte göra det också. Det var varmt så in i Norden! Så jag kunde inte ha mycket på mig, kan jag tänka mig. Men jag sov gott. Vi var så trötta så.

Sedan gick det en hel månad, och vi hade lite tyskalektioner, och det kom en tysk lärare. Förutom dagar då vi hade utfärder så var det givet en lektion varje eftermiddag, och då höll vi till i en skola, eller Lyceum, eller vad det heter där. Efter det var det fritt, och då fanns det en bassäng, stort och fint, med hopptorn. Det var en hel massa tyska grabbar och vi som höll till där. Flickorna var för sig någonstans. Jag minns att vi inte badade ihop med dem. Det var i alla fall en fin anläggning, simstadion, och sådant fanns i hela Tyskland. Där finns inte många sjöar. I Arnstadt fanns det en liten å och en stadspark. Där hade de väl lite fåglar och en damm.

Vi såg lite mer av Tyskland på vägen hem än på vägen ner. I vilket fall så hade vi väldigt trevligt där nere. Det var mycket utfärder. På söndagarna så var det familjen som hade utfärd. Vi åkte till Wartburg där en riddare tog hand om Luther i sin borg efter att han inte kunde vara kvar i Worms. Där fick han bo inspärrad i en kammare längst upp, och där fick vi se bläckfläcken på väggen: djävulen hade visat sig en gång, så Luther dängde iväg hela bläckkaret i väggen. Så åkte vi till Weimar, det var huvudstad där, och tittade på slottet. Det var jättestort. Vi fick ha halmtofflor på fötterna för det var parkett från kejsartiden. Det var fantastiskt påkostat. Sedan en annan gång så var vi på utfärd, de hade inte bil den familjen så vi åkte mest tåg, till en annan borg som hette Schloss Schwartzburg, och det låg vid en liten flod som heter Schwartza. Där hade Gustaf II Adolf varit en gång i tiden, och de hade kvar grejor som han hade glömt kvar. Det var någon hatt och något vapen, och det stod som museum. Där fanns rustningar i alla storlekar och former. Det var mycket fin bokskog där, minns jag, fast det ligger långt bak i tiden nu. Så var vi ute och vandrade med pojkarna.

Sedan när vi kom hem till Sverige med Walther så hade jag en faster i Ängelholm: Faster Frida. Hon lovade att vi skulle få övernatta där. Vi cyklade kanske, men annars kan man åka tåg från Svalöv till Ängelholm, för det är västkustbanan, så det går bra. Kan hända att vi åkte tåg. Faster Frida hade inga cyklar, tror jag, så vi fick gå ut till Havsbaden. Det var ett par kilometer i alla fall. Faster Frida bodde där ute i förstaden till havsbaden; nu är det byggt ihop det där – det är hus hela vägen. Så kom vi till sist ut till Havsbadet och till Klitterhus och i trakten därikring. Vi skulle i alla fall bada, och den här Walther kunde simma så in i Norden. Alldeles fantastiskt. Han var muskulös och kraftig. Vi klädde av oss, och han hade dress med sig, och han var så förtjust när han kom i. Han hade aldrig sett horisonten, och han satte iväg. Han crawlade, och han simmade. Vi skulle sagt till honom att det var farligt att simma för långt ut, men jag kunde inte hejda honom på något vis. Nej, han simmade så långt som han själv tyckte räckte. Ja, han försvann nästan. Oj, vad han var förtjust. Det var alldeles enastående. Jag tror att vi badade i två dagar där. Det tyckte han var en upplevelse, att få bada i ett hav. I Thüringen fanns det som sagt en och annan å. De hade visserligen Bodensjön; det var inte så långt bort och det är ett rätt så stort vatten, men upp till Östersjön eller Atlanten, det hade han aldrig varit.

Jag tror att far hade skaffat sig bil, så vi gjorde lite bilturer och tittade på Trolleholms slott, Röstånga och Odensjön, och någon stad. Sedan visade det sig att det var det rätt så många flickor i Svalöv, och de ordnade små bjudningar. Så vi blev bjudna än hit och än dit på saftkalas och kaffe och så vidare, och då fick vi åka runt och titta på alla bondtöser och på deras gårdar. Sedan hade vi ett kalas hemma i trädgården, och då hade mor köpt melon. Melon var inte vardagsmat på den tiden, men det fanns ett trädgårdsmästeri där vi kunde köpa melon, tror jag. Så vi fick jordgubbar med melonen som efterrätt. Vi hade vindruvor på väggen också, men de var inte mogna då, men med bladen hade mor klätt en skål med melonskivorna. Men mor tyckte inte om när kalaset var över, för då hade de rafsat ihop den där dekorationen; jag minns inte om de hade slängt den på marken, kanske. Det tyckte hon inte var fint gjort. Vi hade nog någon gemensam utfärd också, och där var nog någon lärare med från samrealskolan också som tog sig an oss. Vi kanske reste till Lund, men det kommer jag inte riktigt ihåg.

Efter realen 1929, så ordnade skolan i Svalöv, samrealen, en samlad resa till Jämtland för oss som hade tagit realen, både pojkar och flickor. Vi skulle bo på tåghem i en hel vecka. Det var väldigt spännande. Vi åkte tåg först till Stockholm, där jag tror vi hade en övernattning, innan vi fortsatte till Jämtland. Så kom vi då till Undersåker, där detta tåghem låg. Det var ett antal sovvagnar, och så en matsalsvagn. Detta flyttades efter ett par dagar upp på fjäll och runtikring. Vällista var vi uppe på, och så kom vi till Handöl, och tittade på täljstenstillverkningen där. Och där badade vi i en å. Det var så himla kallt. Jag har aldrig varit med om något kallare. Det var som järnringar om benen. Vi fick bara precis doppa oss, och det var rena smältvattnet uppe från fjället. Vi var också uppe på Åreskutan, och där var där en grupp med danska flickor som var väldigt roliga. Vi var i samma ålder och de var komna från en skola i Köpenhamn, och när de kom ner från fjället - de var inte utrustade som man borde vara - så skrek de: ”jeg har tabt mine hæle!”; det betyder klackarna. Men de var väldigt pigga, och vi hade mycket roligt med dem. Så slutade det i Storlien, och så kom det ett vanligt tåg som vi åkte hem med. Vi hade en manlig och en kvinnlig lärare med oss.

Det måste ha varit året efter, 1930, då jag och min bror Gösta och en pojke till som hette Erik Krigström cyklade till Norge. Då gick Gösta på Alnarp. Det var Stockholmsutställning 1930, och det kostade 25 kronor att åka tåg fram och tillbaka från Malmö till Stockholm på den tiden; det var ett specialtåg för utställningen. Vi hade i alla fall cyklar med oss, polletterade, och åkte tåg till Stockholm. Jag hade morbror Lennart som vi fick husera hos ute på Värmdö, där de hade en sommarstuga. Där bodde vi. Och så var vi på utställningen i en eller två dagar, tror jag. Och det blev dyrt. Vi gjorde av med nästan alla pengar vi hade med oss. Men morbror Lennart gav mig en hundralapp, tror jag, och Gösta fick väl en slant också. Det var dans på kvällarna, på vanliga dansbanor, och det var en förfärlig massa montrar på utställningen, och allting kostade. Där fanns berg- och dalbanor, så man kunde göra så mycket så. Det var den svenska introduktionen av funkis-stilen. Ljus skulle det vara - det var modernt, och det satte spår sedan. Det huset vi har nu är också funkis, och är byggt 1934, efter utställningen i Stockholm.

Sedan sadlade vi hur som helst våra cyklar, och vi hade med oss rökt skinka hemifrån, och lite livsmedel. Vi körde först till Uppland eftersom vi skulle upp till Dalarna, och Gösta hade varit på en gård i Veckholm, så där var vi och tittade på slottet [Ekholmens slott]. I Dalarna stod midsommarstängerna året runt, och det var en speciell gammelgård [Isala kungslada] som vi skulle

titta på där Gustav Vasa hade krupit ner i en brunn inne i huset, och där pigan slog honom i ändan med bakträet. Sedan fortsatte vi över gränsen. Vi kom till Røros i Norge och sedan åkte vi ner till Oslo. Vi hade ett tält med oss, men vi låg för det mest i lador eller liknande, så vi använde knappt tältet. Mat och sådant fick vi handla: bröd och mjölk och sådant. Fiskbullar på burk var billigt, så det käkade vi mycket. Sedan fortsatte vi via västkusten. Vi kom till Göteborg, och där kostade vi på oss stekt makrill. Det var fantastiskt gott; det var riktigt käk det. Sedan fick vi medvind i Halland, och det gick som tåget ner. Det var nordlig vind i ryggen, och jag tror vi tog biten från Göteborg till Hallandsåsen, till Margaretetorp, och där lade vi oss under några stora bokar under bar himmel. Sedan fortsatte vi. Vi kom ner till en gård strax innan Åstorp, och ville sova på loftet där, men då skulle bonden där visitera oss för att se om vi hade några tändstickor. Så det var väldigt noga. Nästa dag var vi inom räckhåll för hemmet. Vi hade några ören kvar, och det fanns ett café två mil från hemmet där vi gjorde slut på våra sista slantar.

Sedan gjorde vi en liknande resa något år senare, och då var vi på Gotland vi tre; samma killar. Vi hade eget hushåll och kokte makaroner på Gotland, och de blev aldrig färdiga, och det blev tjockt som gröt. Annars levde vi på smörgåsar, och köpte mjölk att dricka. Det gick bra det också. Där var vi och tittade på raukar, och var nere vid Hoburgsgubben. Roma kloster cyklade vi också till. Vi kom inte över till Fårö, men när vi kommit över till Visby så ville vi bada, för det var varmt. Vi cyklade till Snäckgärdsbaden, för det hade vi läst om att det var fint. Det var fullt med folk som låg där, men inte en själ i vattnet. Man var tvungen att ha hel baddräkt, och vi hade bara byxor, så vi fick hyra en hel baddräkt; brottartrikåer med hängslen. Det blev inget bad utan hel baddräkt. Snäckgärdsbaden var väldigt fint på den tiden, och det var mycket stockholmare där. Vi var svettiga, och vi rusade ner och ut, och det var så himla kallt; så alldeles förskräckligt, så vi kom upp kvickt. Det är en väldig skillnad på Östersjön och västkusten.

Det var en jobbig tid ekonomiskt för Sverige på 30-talet, men vi hade heller inga stora utgifter. Det blev mindre angenämt när vi skulle hem, för vi hade åkt dit över Kalmar med båten, och så skulle vi hem via Nynäshamn, för att sedan cykla hem. Då var där en storm, julistormen 1931, och det gungade förskräckligt på sjön. Det var den gamla båten S/S Hansa, som sedan blev torpederad. Den ligger på havets botten där. Den åkte vi med, men det var inte krig på den tiden. [S/S Hansa var ett svenskt passagerarfartyg som sänktes av den sovjetiska ubåten L-21 den 24 november 1944 mellan Nynäshamn och Visby]. De hade dock spänt presenningar i själva lastrummet över spanten, så där gick man och trampade, och så hade de ställt ut spannar som man kunde spy i. Det blåste hemskt. När vi kom över till Nynäshamn så letade vi upp närmaste lada. Det var mitt på dagen, och så gick vi in och lade oss där, för vi behövde sova. Sedan cyklade vi sista biten.

Skoltiden i Malmö

Det sägs att det växte stora träd framför gården [Goentorp nr.4, Theofil Almers färdernesgård i Kvidinge], och det var almar, och då påstod far själv att namnet Almer togs från almarna. Det kan väl hända det, men när jag var hade kommit in på Malmö latinskola, med gamla anor från 1500-talet [eg. 1400-talet] som klosterskola, det var kanske inte var den första terminsöppningen, så

skulle man vara där en lördag för upprop. Vi hade en rektor som hette Ekedahl [Nils Waldemar Ekedahl, 1869-1953]. Han läste upp ringarna uppifrån, och jag svarade på rätt ställe, och så fortsatte han med de lägre klasserna, tror jag. Då fanns den en Stig Almer till! Denne andre Stig Almer var son till en folkskollärare i Arlöv [Victor Almer], och min far var lärare i Svalöv. Han satt och sov, och när de ropade upp mitt namn, så ropade han också Stig Almer. En bland småpågarna och en där! Då mulnade Ekedahl till, för han trodde väl att det var någon som lejt någon att svara, så han ville ha reda på vilken av dem som var rätt. Honom har jag sett på skolgården, och jag har sett foton på honom också. Han blev bankkamrer i Malmö, men han är död nu. Han var tjock och plufsig, och jag var lång och mager, så det fanns ingen likhet. Men samma namn, det är rätt så fantastiskt.

Då tror jag, och det är min tanke, att pappan där i Arlöv, han var två-tre år äldre än far och hade gått ut seminariet där [i Lund], och tagit sig namnet Almer. Jag tror han har varit först med det där, och kanske far har hört det, men han påstod alltså själv att han tagit det efter de där almarna i Goentorp. Det kan vara en ”laved historie”, det kan det vara. Jag tror inte att han uppfunnit det. Men det gick inte att heta Jönsson, så det var rektorn som kallade in honom någon dag innan examen: ”Nu får du inte heta Jönsson längre. Du har fjorton dagar på dig att komma på ett nytt namn”. Så det var hårda bud. I och med att det kom i betyget så gick det in i kyrkoböckerna också, och sedan var saken klar. Men det [Almer] är inte skyddat på något sätt. 1914 kom det en lag att kungliga patentverket skulle behandla nya namn, där de skulle registreras, men far tog examen 1905, tror jag [eg. 1904]. Han är född 1880, så han var 25 år gammal, så det kan nog stämma rätt bra.

Den andre Almer i Arlöv startade ett skriveriaktiebolag i Arlöv; de som levererade allt materiel för att skriva med till skolorna. Far sålde sådant också, skrivböcker och pennor, och ritböcker och allt möjligt. Han i Arlöv var äldre än far, och den familjen i Arlöv, där var det en flicka som blev tandläkare, som hette Hertha och blev skoltandläkare i Malmö, och hon blev gammal. Hon dog för bara 10-15 år sedan, så hon var äldre än jag. Så var där en son som blev tandläkare, men han var inte så framgångsrik, så han började sälja frimärken och mynt och sedlar och allt sådant där. Han har varit på Idrottens hus i Helsingborg på augustiutställningen där och stått med sina mynt, och han hade visst hyrt i samma hus som morbror Lennart. Han hade sett hans namn där på en dörr. Men om far har hittat på det själv eller ej låter jag vara osagt. Det är inte så säkert.

I gymnasiet hade jag en väldigt god vän från Svalöv, Henry. Hans pappa var banmästare och hade hand om bansträckning och skulle lägga om detta etcetera, och de flyttade senare till Markaryd när de byggde om järnvägen där. Men i alla fall: Han ville gå på Spyken. Under tiden han bodde i Lund och jag bodde i Malmö så träffades vi på lördagar och söndagar och var ute på lite galejer. När Lund hade sina första maj med studenterna så var vi där. Han hade haft morföräldrar i Magnarp, och mamman var från Magnarp. Den gården finns kvar fortfarande. Henry blev dövstumlärare, och det fanns dövstumkoloni i Magnarp från Lund, och kolonin var nära grannar med där hans morfar, som var skeppare, hade gård. De hade kanske träffat lärarfolk från dövstumskolan, det är möjligt. Han blev i alla fall dövstumlärare uppe i trakten kring Vänersborg någonstans, och han var här [i Skåne] om somrarna för de hade hus kvar. Mamman levde väl rätt länge, men hans pappa var nog död, och där [i Magnarp] hade Henrys morfar varit skeppare i sin tid. Honom träffade jag nog

aldrig, men hos Henry var jag en vecka på 20-talet någon gång, och då hade han en morbror - hans mor var född på gården i Magnarp - och morbrodern var skeppare och hade en liten skuta som seglade med tegel och med lite andra varor runtikring Skåne. När jag gick i gymnasiet i Malmö så hade Henry reda på när morbrodern låg i hamnen i Malmö. Då träffades vi och besökte den där morbrodern, och blev bjudna ner på kaffe i lastrummet, eller kajutan. Han hade en liten slaf där, och tänk så primitivt detta har varit. Detta var 1930; så sent! Han hörde till Magnarp, men båten kunde han inte ha liggande där, det gick inte. Men han var igång nästan året runt. Han hade visst en man till hjälp, så de var två på den där, men de hade lite fraktfart med tunga varor. Den hade motor med kula; det var riktigt primitivt. De byggde flera båtar där i Magnarp. Slip tror jag det kallas; de byggde båtarna på land, och sedan skjutsade de ut dem.

Jag såg också en zeppelinare i Malmö under gymnasietiden. Det var -31 eller -32. Den kom över Kungsparken där, och sniffade nästan trädtopparna, eller det gjorde den väl inte, men den sänkte sig särskilt eftersom det var en större stad. Den gick väl till Stockholm, och den var ute för att göra propaganda. Det stod Zeppelin på. Den de skickade till Amerika, Hindenburg, den brann upp. [Luftskeppet ”LZ 127 Graf Zeppelin” lyfte från Lübeck och skulle ge Köpenhamn en visit på sin baltiska rundflygning, men kom ur kurs på grund av ett åskväder den 14 maj 1931, och flög därför över Malmö].

När vi var på gymnasiet i Malmö så tog vi våra turer till Köpenhamn, det gjorde vi. Det var lite nöjen någon gång. Tivoli i synnerhet, och Zoologisk Have.

Det var också en annan grej som jag var med om i Malmö; det var när Kreuger sköt sig [Ivar Kreuger, 1880-1932]. Vi hade en gymnasistbal en lördag och det var på höstkanten [Krueger begick självmord på våren, den 12 mars, en lördag]. Vi hade den i gymnastiksalen och hade dansat och så gick vi ut för att ta lite luft, och då så var där någon som hade varit nere i stan. *Sydsvenskan* var en av de första tidningarna som fick upp löpsedlar om att Krueger hade skjutit sig. Så de kom och berättade detta, och det blev ett skriande innan det blev morgon och någon fick någon tidning. *Sydsvenskan* tror jag tryckte någonting redan på kvällen, men det kom nästa dag. Kreuger hade varit i Paris och skjutit sig där, och det var mystiskt det hela. Vilket elände det blev sedan: Kraschen. Fruktansvärt. Det var många som tog livet av sig. Förskräckligt. Tänk vad han hade kunnat lura de här börsmagnaterna och bankerna. De stod på näsan allihop. Han hade verkligen lagt rabarber på allting.

Det var besvärligt ekonomiskt på 30-talet, och man funderade på vad man egentligen skulle läsa och fortsätta med. Att bli lärare var inte lukrativt. Jag hade flera kamrater som läste juridik. Advokat var tydligen det som var bäst att försörja sig på. Men för all del, tandläkare var också rätt så bra, så det kunde jag tänka mig.

Sedan tog jag studenten 1932, men jag flyttade inte till Stockholm förrän 1934 eftersom jag fick komplettera. Det kunde man göra på den tiden. Jag var latinare, och det krävdes nästan realare för tandläkarutbildning, liksom läkare, så jag fick komplettera kemi, biologi och fysik, men det var inte så allvarligt med det. Det gjorde jag i Malmö, med mina gamla lärare. En av dem hade jag haft i biologi i första ring. Kemin var lite jobbigare, för där var lite matematik i det. Fysiken var inte så svårt. Det var lite lustigt, för när man gick i andra ring, så skulle man ”välja ifrån”, och då hade jag

läst fysik, och då sade lektorn till mig: ”Är det så att du slutar, så får du godkänt”. Så om jag skulle ha fortsatt då så hade jag inte klarat det, så det fick läsas upp senare. Det var ingenting att tveka på. Men jag läste inte upp för honom, utan jag fick en annan. På utsädesföreningen i Svalöv var det fullt med akademiker och docenter, och där var särskilt en som jag läste fysik och kemi för.

Jag var en gång med far i Ängelholm och hälsade på faster Frida, och då fick jag tandvärk. Jag hade ett stort hål i min ena framtand, och vi fick ringa tandläkaren i stan. De hade inte så många på den tiden, och vi fick komma dit en söndag, tror jag det var. Och det hålet var så djupt att han fick ta nerven. Jag blev mäkta imponerad av maskinerna och grejerna där i rummet, så jag skrev sedan en uppsats i skolan om det här besöket hos tandläkaren. Den har jag inte bevarat i dag, dessvärre. Då vurmade jag lite grand, för att det skulle vara fint att vara tandläkare med alla fina grejor.

Men 1932 tog jag studenten och då var det inryckning till I6 bara efter en vecka. Då var jag i studentkompaniet där, och var där till jul. Det var studenter från hela södra Sverige, tror jag, i det studentkompaniet. Där var många senare kända pojkar och idrottsmän, men där var en kille från Röke, som gick och skroderade vitt och brett att han skulle bli tandläkare. Men han hade inte betyg, så det gick inte att komma in på tandläkarinstitutet, men det skulle han fixa på något vis. ”Det var väl inte så enkelt”, sade jag. ”Jodå”, svarade han, det skulle han. Då väckte han en tanke: Om det inte är värre så kanske jag skulle kunna det. Vi blev hemförlovade till jul, och jag började tänka på vad jag skulle göra, så jag ringde mina studentkamrater i Malmö, och vi hade en träff på Palladium, caféet på Södergatan. Så var där en pojke, Allan Sandberg hette han. Han bodde ute i Lomma. Han hade tagit sig in, och han hade tagit reda på lite grand, och så var där en pojke från samma studentgrupp som var telegrafdirektörens son i Malmö; han hade kommit in på sina originalbetyg. Han var realare, och han manade på mig att tentera upp mina betyg.

Efter att studentkompaniet var hemförlovat så tog jag reda på hur det skulle gå till att tentera upp. Jag tog kontakt med lektorerna och började att läsa, och framåt midsommar så hade jag väl gjort de där tentamina. Så skulle ansökningshandlingar vara inne före den 1 september eller så, och jag hade skickat iväg papper till Stockholm. Så hade jag ingenting att göra hemma och var orolig, och då hade jag min bror Gösta. Han skötte en gård utanför Växjö. För att få tiden att gå så cyklade jag till Växjö från Svalöv och hjälpte honom att ta in höet. Han höll på att hugga. Jag hade inte fått något besked, och hade väntat både länge och väl. Jag var nog där en vecka skulle jag tro, och sedan tänkte jag att jag får åka hem och titta om det kommit något besked, så då cyklade jag hem, och det var dåligt väder. Men när jag passerade Röke frågade jag efter den där killen som ville bli tandläkare, och jodå, de kände honom, men han hade inte kommit in. Han gick och drog där. Det var jakt, och jag minns att de var ute där i stora gäng, och jag blev bjuden på kaffe. Sedan fortsatte jag ensam, och tog mig hem ensam, och det gick väl rätt så kvickt för det var dåligt väder.

Då hade det kommit ett litet brevkort från Käftis i Stockholm: ”Härmed meddelas att ni är antagen”, eller något sådant enkelt stod det. Det var inte ett brev ens. Det var bara ett kort, med frimärke på. Det tyckte jag skulle ha kunnat komma bort. Då hade man stått där! Jag skulle infinna mig ett visst datum också, och det var en vecka eller någonting senare, så det var till att packa, och mor fick stryka skjortor och vad jag nu fick med mig. Men jag hade morbror Lennart i Stockholm som jag kunde ta som första anhalt, så där övernattade jag.

Stockholm och Käftis

Så var det på Hantverkargatan på Kungsholmen som vi hade upprop på det gamla sjukhuset, Serafimerlasarettet. Det var en del institutioner mot Norr Mälarstrand till, och där var odontologie kandidat-undervisningen då: Kemi, biologi och fysik; kemin i synnerhet. Hammarsten hette professorn där. [troligen Einar Hammarsten f. 1889, professor i kemi vid Karolinska institutet 1928-1957]. Han var svår. Då träffade jag en studentkamrat från Malmö, Gunnar Rydström [f. 1910 i Balkåkra, och hade senare praktik i Stockholm] hette han, och kallades Rydis. Så vi slog oss ihop och började leta efter ett rum att hyra. Vi kunde bo ihop, och spara pengar på det viset. Vi hittade ett rum på Hantverkargatan, och hyrde det, men vi hade en så orolig natt. Rydis hade det allra värst. Han var alldeles biten, på handlederna i synnerhet, och det var sådana här hemska vägglöss. Detta var 1934, och då genomgick Stockholm sin värsta period med vägglöss. På 30-talet så hade det här med värmeledningar kommit in, och då drog de ledningarna rätt igenom alla våningarna på de gamla husen, och det kunde inte bli tätt där. Där kilade vägglössen. Fick de in en soffa där nere så fylldes hela huset med vägglöss. Hela staden fick rökas. Folk fick lämna sina hus och hyra in sig någonstans, och bohag och sådant fick skickas till någon lokal där det var tätt runtikring, där de satte på gas. Så stod de där över natten, och så var det bra. Sedan så tog de ut dem, och så skickades de tillbaka. De tog kvarter för kvarter. Det var något fruktansvärt med de här vägglössen.

Vi anade vad det var, och frågade värdinnan på morgonen om de hade vägglöss, men det hade hon aldrig sett; det var omöjligt! Vi satte sängbenen i dricksglas med vatten så kunde inte vägglössen komma över den vägen i alla fall, och så gick vi ut, och var ute rätt länge den kvällen, och kom hem i mörkret. När vi slog vi på ljuset, då kutade lössen överallt, överallt. Ja, det var förskräckligt. Då sade vi upp oss nästa dag för det gick inte. Rydström var en riktig magnet, ja, de käkade något så fruktansvärt där ådrorna går ytligt. Alldeles fördärvad var han. Jag var inte alls så angripen som han var. Sedan hittade vi en ny lägenhet på Fleminggatan där vi fick bo. Där bodde vi nog i två år. Där var inga vägglöss då i alla fall, så där hade de nog rökt redan. Det var hos en familj som hette Hellström, och de hade en son som gick på Karolinska institutet.

Rydis var mer till att festa än jag. Jag deltog inte i det där. Jag hade min morbror Lennart som jag kunde besöka om kvällarna, och det räckte. Nej, jag pluggade väldigt. Odont.kand. var mycket koncentrerat, och var vi väldigt skraja huruvida vi skulle klara det där. Många stöp på det, både pojkar och flickor. Det var förresten många flickor på utbildningen. Där var en flicka från Höganäs, Arnberg, de som hade snörlivsfabrik. Hon åkte väck, och kom aldrig igen. Sedan var det Alice Müller, numera Alice Timander [1915-2007]. Hon blev gift med en tandläkare Timander [Torsten Timander, andra äktenskapet, 1951]. Hon hette Müller som flicka. Hennes pappa var veterinär i Eslöv, och hon klarade sig. I alla fall kom hon upp på tandläkarhögskolan. Där gjorde hon stor succé eller, vad man ska säga. När hon skulle tentera för en lärare på högskolan, ”Pott-Arn” som vi kallade honom, Petter Lindström, han som var gift med Ingrid Bergman [1937], så hade hon silkesstrumpor på sig. Det var allmänt känt. Silkesstrumpor på den tiden det var inte vem som helst som kunde gå och köpa. Hon gick i alla fall vidare och blev tandläkare. Hon delade förresten rum med en flicka som var förskräckligt ful. Det spelade hon ut! De blev tandläkare båda två. Jag var

med på en fest hemma hos henne där vi skulle dansa och så. Där var en som var mycket äldre än vi, en överårig som skulle bli tandläkare. Han kom från Trelleborg. Han hade studerat medicin, men inte blivit med.kand., och då satsade han på tandläkaryrket istället. Men om vi var 26-27 år gamla, så var han 40, så att han var liksom en farbror, och han skulle ha sådana lekar där man skulle måla sig på kroppen. Det var mycket oskyldigt egentligen, men de två [Timander etc.] hade en lägenhet med kök, så hon kunde laga lite mat, och så.

Vi hade också Casinoteatern som nöje. Det var en liten billig teater som låg i Klarakvarteren, så det är helt borta idag. Det låg inne på en bakgata, och man gick upp i en spiraltrappsanordning utanpå huset, och det var en liten teater. Det var många av våra senare skådespelare som kommit den vägen. Det var ett omtyckt nöje. Där fanns det alltid plats, så man kunde komma när man fick lust. Casinogänget har nog många hört talas om. Sedan flyttade de till en annan teater, och den var uppe där jag bodde, vid Wallingatan, bakom LO-borgen idag. Den gatan gick ner till Käftis också. Det var högt där, och det var trappor nedtill till Vasaparken. Där var i alla fall många roliga skådespelare, som sedan blev stora namn. Men från början var det verkligen en bakgata, så det var lite skumt att gå hem om kvällarna, för Klarakvarteren var ett tillhåll. Men vi var som regel två, så Rydis och jag följdes åt.

Sedan hade jag en annan kamrat som kom från Lund som hette Nils-Johan Velinder [f.1913]. Det var nämligen så att när man kommit så långt att man skulle göra jacketkronor, då måste man ha en porslinsugn och bränna porslinet själv. Den kostade så pass mycket, så då slog man sig ihop en fyra-fem stycken, och vi var väl inte mer än tre, och då kom man bra till också. Är man för många så får man vänta på den andre innan han har bränt färdigt. Så vi skaffade en porslinsugn, och den tror jag att vi hade hos Rydström och mig. Det var Nils-Johan Velinder, och en till som hette Svensson, från västkusten, ja, vi var nog fyra om den. Man kunde köpa en begagnad porslinsugn, och det tror jag att vi gjorde. Så fick man ha ett bord, och det skaffade man på loppis. Nu blev de andra inte färdiga med examen, men jag blev färdig i mars 1937. De blev inte färdiga förrän på höstkanten. Det var två examensperioder på Käftis. Det tog mig i vilket fall tre år, och de flesta tog fyra år för att bli färdiga.

Innan dess hade jag träffat Maj också. När jag hade gjort odont.kand.-examen, då skulle man flyttas över till högskolan på Holländargatan. Rydström och jag, och en annan pojke från Malmö som hette Jack Weibull [troligen John Lorens ”Jack” Weibull (?), 1913-1997]. Han hade idéer! Vi skulle ha en hushållerska, och vi skulle hyra en lägenhet. Så skulle vi bo där tre stycken, men det där gick inte att förverkliga. Vad skulle man betala för en hushållerska som skulle laga mat? Men vi hade varit och tittat på någon lägenhet, men där nere i entrén till Käftis slog folk upp sina lappar om att hyra, och då stod där en lapp om boende på Wallingatan så vi gick dit. Jag tror Jack var med och skulle titta på det där. Så kom vi dit och stavade på skylten på dörren: ”Brun-ke-ner”. Konstigt namn. Vad kan det vara för en som heter Brunkener? Men vi ringde på i alla fall. Så kom Majs mamma Ebba [Ebba Mathilda, 1894-1976] och öppnade, och visade rummet, men vi kunde inte vara mer än två som bodde där, så det var Rydis och jag som tog det. Så kom vi in i matsalen, och där kunde vi få käka också; hon skulle hålla lunch till oss, och det lät inte dumt alls, så det bestämde vi oss för. I matsalen stod ett piano, och där fanns några porträtt, bland annat ett

konfirmationsporträtt på Maj. ”Aj, aj” tänkte jag, och frågade vem den där flickan var. ”Det är min dotter”, svarade Ebba. ”Jaså, minsann”, sade jag, men vågade inte fråga mer.

Jag tror det kostade 100 kronor i månaden att både bo och äta hos tant Ebba, kanske 125, så vi flyttade dit, och så skulle vi äta lunch. Då kom det två äldre farbröder, och en av dem var en släkting till Volvos förre chef, Gyllenhammar. De var farbröder på 60-65 år och var bröder. Den ene satt på Stockholms renhållningsverk och var bokhållare där, kamrer eller någonting, och den andra hade haft lite affärsrörelser. Mormor Ebba sade till oss att: ”Han den där skall ni akta er för, han ska ni inte ha affärer med”, och mycket riktigt; så fort vi var gifta, Maj och jag, och hade kommit till Örkelljunga, så kom han resande och skulle tigga pengar, men det blev ingenting. Det gick inte.

I alla fall. Det var en stor lägenhet. Det var också två flickor som bodde ihop, och vi var två pojkar. Sedan kom det ytterligare en som skulle bli apotekare. Han hade så stor garderob med sig så mormor Ebba gick in och hämtade en kavaj till en stackars tiggare som bara hade lumpor på sig: ”Han har så många kostymer, så han kan inte hålla reda på dem”, sade hon. Det var när det var söndag som de här äldre farbröderna Gyllenhammar kom dit. Men på vardagsluncherna så hade tant Ebba sagt till mig att jag ”inte behövde gå på stan och lägga pengar på att äta lunch ute, eller på skolbespisning, då kan du spara dem och äta här”.

En dag, när Maj var på besök, så sade Ebba till henne att nu får du gå och sätta dig där vid bordet med kandidaterna. Hon hade kikat på oss. Där satt vi tre kandidater och ett par flickor, men nej det ville hon inte. ”Jo, det får du göra”, sade Ebba, och det fick hon göra. Då höll jag på med att laga den här första dåliga tanden. Det skulle göras en jacket på den, och pelare, och det provisoriet jag hade var en plasthylsa som jag fyllt med cement och den ville inte bli sittande, så jag hade tappat den. Den hade fastnat i en smörgås eller något. Så där satt jag med den där gluggen. Det tyckte Maj var förskräckligt. Men det gick bra ändå. Sedan skulle Maj följa med till Skåne när jag åkte hem på julen, och hon hade varit med på sommaren också en gång, en vår. Vi var ute och åkte med mina systrar i trakterna kring Röstånga med Odensjön och lite så där.

Sedan var det Sam Ask [1878-1937], detta lundaoriginal. Han åt hos tant Ebba. Han hade elefantsjuka; det är inget vanligt lyte, men dessutom var han tokig i mat. Han blev som ett hus. Ja, det var förskräckligt. Han föddes i Gråmanstorp, i Klippan, och hans far var löjtnant, militär alltså. [Sam Asks far var kaptenen vid Kungl. Norra Skånska infanteriregementet Fredrik Uno Ask och dennes maka Annette Hafström]. Men Sam var ingen militär, men han hade ett gott huvud, så han kom till Lund där han tog minsta möjliga examen man kunde ta på den tiden, men sedan hände ingenting mer. Han var också en snyltare, kan man säga. När kompisarna var ute och slog runt på någon restaurang, även nere på Grand, så kom han stövlandes, och de var tvungna att bjuda honom på käk. Då skulle han dra vitsar. Han var kvick i huvudet och kunde dra historier. Då bildades det ett helt gäng kring denne Sam Ask, för han var som sagt väldigt kvicktänkt och kunde ge saftiga repliker och så vidare. Han höll låda alltså, det kunde han.

På den tiden gällde det som regel växlar; att tigga till sig en växel. Hans föräldrar var ute ur bilden, och det har man inte hört talas om; att de kunde ta hand om honom eller hjälpa honom. Han var med i lundaspex, och då var han stor general, och sedan kom han in i filmbranschen på något vis. Dankarna anställde honom som en direktör för något filmbolag där, men det varade nog inte så

länge; han kunde väl inte sköta sig. Då kom han i kontakt med de svenska filmmänniskorna. Jo, han skulle vara regissör, och det finns filmer som han har gjort och som har visats nere i Kristianstad, där de hade den första bion. Sedan fick han minsann komma till Stockholm. Han hade ett helt gäng med, de var väl gamla lundensare kan jag tänka mig: läkare i Linköping, och någon i Stockholm också. Och det där med filmandet, det klarade han väl inte. Antagligen så höll han sig väl inte nykter.

När jag kom till Stockholm 1934, då var han på dekis. Han hade gjort stor affär av att det var en ung pojke som han liksom stöttade, och han blev skådespelare den pojken. Sam Ask skulle vara någon sorts fadder. Han hade kanske inte några föräldrar. Han skulle ha recitation på Konserthuset. Sam Ask hade träffat min svärmor, och gått dit och fått mat om kvällarna och så där för att klara livhanken. Då skulle denne pojke, han har ett känt namn, ha recitationsafton och hade hyrt hela Konserthuset. Då var vi på panget inbjudna av Sam Ask, vi som bodde där, för han hörde liksom till oss. Fast han fick inte sitta med oss i matsalen, det fick han inte. I köket, där åt han upp det som var lite vidbränt. Men han fick alltid käk. Han var trasig och dann, och han kissade på sig. Han hade en så stor mage, så han kunde inte se vad han hade inunder den där magen. Det var rent bedrövligt, för han doftade. Men han var i alla fall så stolt när han kunde bjuda oss på Konserthuset, och höra på den här recitationen. Pojken läste väl dikter, och var mycket duktig. Men namnet kan jag inte få fram nu. Det var alltså en skyddsling som Sam Ask var väldigt stolt över och också framhöll.

En gång när han kom på besök till vårt pang, ja, han kom mest för att han var hungrig, och var där då inget överblivet i köket så bodde Gunnar Rydström och jag mitt över i korridoren eller tamburen. Där hade vi vårt rum utåt gatan. Då kom han in till oss och hade alltid en historia som han kunde dra. Vi hade en korgstol, en vanlig korgstol som var lite eftergivlig, och det var öppet vid sidorna, under armstöden. Där sjönk han ner. Fläsket svällde ut, och han satt en stund först och hade en historia att berätta. Han tyckte att Gunnar var ”efterbliven”, för han kunde inte Xenofons Metamorfoser, eller vad det nu var för något [Ovidius?]. Sådant dravel hade han för sig. Gunnar var inte närvarande så det gjorde ingenting. Han hade läst med Gunnar nämligen, och jag tror att det var latinet som han hängde upp sig på. Han skulle i vilket fall till sist gå, och när han reste sig upp så fick han stolen med sig. Den satt fast på ryggen! Vi kunde inte låta bli, så vi skrattade, och han blixtrade till och blev så arg, så arg. Då fick vi nog ropa på tant Ebba, som var ute i köket. Hon kom in och så hjälptes vi åt att dra allt vad vi kunde för att flytta in fläsket och försöka få loss honom. Det kunde han inte klara själv. Det var en sorglig syn.

Det finns mycket historier om honom. Den som tant Ebba brukade dra var den om när hon hade pensionat i Klara, där var någon gata som hette Klara kyrkogata [troligen Klara norra kyrkogata] eller någonting sådant. Men så ringde det, för jag tror att hon hade telefon, och det var en röst som sade att ”jag skulle vilja ha ett rum till Sam Ask. Han kommer till Stockholm i dag”. Han sade inte att han var betjänt, men han hyrde ett rum på telefon åt Sam Ask, ”och han kommer strax”, hade han sagt. Då tänkte Ebba att Sam Ask, det måste vara en neger! Så hon var beredd på att det skulle komma en neger. Men hon lovade att ta hand om honom, och så kom betjänten, för då var han inte på dekis, och hade stor resväska med sig. Vart betjänten blev av vet jag inte, men han hjälpte in honom, och då fanns där en sådan där vanlig turistsäng, med sådant där ståltrådsnät i botten.

En stund efter att han hade kommit in där så hörs det ett illvrål! ”Vad är det för några jävla hönsasängar ni har här!” [eller ”hönsanät”, som är en variant på historien]. Sängen hade brakat, och han satt mellan ramarna. Så alldeles förskräckligt; och han kunde inte komma upp där heller, så Ebba fick hjälpa upp honom, och de fick ordna en ny säng på något vis; det förmäler inte historien. Men han stannade nog inte så länge där. Senare tog han väl reda på var hon skaffade sitt nya pang, och då kom han där och var så tacksam för vad han kunde få.

Men han hade så många historier från Lund som han kunde dra. Allt möjligt. Han kunde deklamera, och han hade läst latin och varit en överbegåvning egentligen. Men den här sjukdomen – han blev inte så förskräckligt gammal heller. Men han blev väl 60 kanske [han blev 58], och då var han helt medellös. Jag vet inte om han haft någon bostad egentligen. Han hade suttit och somnat bort i en park på en soffa. Där hittade de honom sedan. Det berättades att det hade kommit en ung flicka förbi, och han hade blivit så betagen av den, så han hade skrivit en dikt och gått upp på en tidning och fått en tia för den där. Sedan hade han visst gått tillbaka till soffan och avlidit. Så hittade de honom där. Jo, han hade levt på stor fot under lång tid som filmdirektör. Det var i filmens barndom. Då var det en läkare i Linköping har jag hört talas om, och det var någon i Stockholm, och hans gamla vänner, som sadlade ihop sig så de kunde köpa en kista och ordna med begravning i Gråmanstorp. Där ligger han precis intill ingången till kyrkan. Vi har varit där och gjort rent stenen, för den var ovårdad och full med mossa. Ja, det var ett sorgligt levnadsöde.

Giftermål och bröllopsresa

Vi hade två dentalfirmor på Käftis som hade butik; man skulle ha lätt för att skaffa grejor. Dentalbolaget var en, och Forsbergs dentaldepå var en annan, och det var lite olika vad man tyckte var bra. Man kunde gå och fråga de här tanterna som skötte butikerna, för de hade kontakt med dentalbolagens resande som var ute i landet. Dessa hade kollektion med sig och visade vad bolaget hade att sälja, och då kunde man höra sig för var det fanns lämpliga platser att slå sig ner. Då hade någon varit i Örkelljunga, och där var Bryve [Gustav Bryve, f. 1904] ensam, och han hade alldeles för mycket att göra så det skulle gå mycket bra med en tandläkare till där. Jag fick också tips om var man kunde få bli assistent, och då fick jag ett tips om Kinna. Där fanns den en tandläkare som ville ha en assistent, så jag hoppade på det. Jag var väl inte fri från jobb mer än en vecka, eller så. Jag ringde dit och jodå, jag var välkommen. Han hette Sven Blomsterberg, tror jag [troligen Sven Bolmstrand, f. 1911], och han hade en praktik i Kinna, och så hade han bipraktik i Mjöbäck i Halland. Det var ett par tre mil från Kinna. Där fanns möjlighet att bo kvar, och man kunde åka taxi varenda dag också, men det tyckte inte jag om, så jag stannade väl där en vecka i taget. Så Mjöbäck räknade jag nästan som min egen praktik.

De behövde rätt mycket löständer i Mjöbäck. En överkäksgom kostade då olika beroende på vilken kvalitet på tänderna man ville ha. Det kunde man få välja. Det skulle finnas i två prislägen, även om det inte var så stor skillnad på dem. Den ena kostade väl 75 kronor, och den andra 150 kronor, kanske. Någonting sådant. Men det gick mest 75-kronorsproteser. Sven hade en egen tekniker, så där gjorde de tänderna med avtryck och allting, och så lämnade jag ut dem i Mjöbäck. Jag hade patienter i Kinna också. Jag tror att i Örkelljunga tog jag 125 kronor för de billigare sortens tänder,

för här i Helsingborg med omnejd fanns västra Skånes tandläkare, och de hade en liten förening i Helsingborg och de skulle hålla ungefär samma priser, så de hade gjort upp en prislista. Den fick jag väl tag i och tog mina priser därifrån. Jag var i Kinna och Mjöbäck från mars till oktober. Jag skulle börja i Örkelljunga först den andre januari, och den tidpunkten höll.

Förlovningen skedde en nyårsafton [1937]. Då hade jag min morbror Emil, mor hade en syster som hette Walborg [f. 1890] i Hyllinge, Ekstrand hette han, och var överlärare i Hyllinge, och Walborg hade småskolebefattning. De var där på det nyåret. Jag skulle väl öppna praktiken i Örkelljunga då, det tror jag. Då hade vi i alla fall förberett det i hemlighet. Vi åkte till Eslöv och köpte ringar. Vi fick låna bilen, men jag minns inte vad vi sade att vi skulle göra, och när det var nyårsafton och morbror Emil med hustru var komna, så var vi framme så att de skulle se att vi hade ringar. Då höll morbror Emil, han var en duktig talare, ett väldigt fint tal, så det var lite festligt. Sedan fick Maj åka tillbaka till Stockholm för hon var på Uttrans barnhem och hade tjänst där. Jag hade hyrt tandsköterska från Höganäs, och en tekniker också så småningom. Sedan var jag ensam den våren, men på sommaren kom nog Maj ner tror jag i semestertider. Vi åkte till Gotland en semester, det gjorde vi faktiskt, när vi var förlovade. Sedan var det i Svenska kyrkan i Köpenhamn som vi vigdes [19 november 1938; lysning 24 oktober samma år], men det var det att Majs föräldrar var skilda, så det var lite besvärligt att ta med någon av svärföräldrarna. Majs pappa med ny fru, och så Ebba Brunkener, det hade inte passat bra. Så vi beslöt att Maj skulle ha med sin bror Gunnar med, och jag skulle ha med min syster Maj-Britt. Så de slöt upp i Köpenhamn. Vi hade åkt dit på morgonen från Örkelljunga i november 1938, via Helsingborg, och så tåget till Köpenhamn. Bröllopsresan kom direkt. Då fanns det en turistbyrå i Stockholm som hette Nordiska turistbyrån, och de hade hand om allting. De gjorde upp program, kartor, tider och hotell som vi skulle besöka. Vi hade kuponger som man som vi betalade med, det hade de skrivit ut. Vi var ute i åtminstone tre veckor, men att vara ute precis innan kriget var rätt så kusligt.

Efter vigseln så var vi på National Scala, en restaurang som i dag är ett varuhus som ligger centralt [på Vesterbrogade]. Det var väldigt tjusigt. Sedan bodde vi över på hotell där vid rådhusplatsen, ett fint hotell. Det var putsade gyllene kranar och allt. På morgonen åkte vi med tåg till Hamburg, och där började vår resa, så att säga. Där gick jag och köpte en filmkamera. Agfa är tyskt och de hade sin Movex 8, och den köpte vi då och filmade hela vägen, och det var rätt så skojigt. Till och med i Blå grottan [på Capri] försökte jag filma, men det blev ingenting. Själva öppningen, den ser man, sedan blev det svart. I Hamburg övernattade vi. Men på natten så marscherade soldater på gatorna. Vi öppnade fönsterna och tittade ut, och det var lite otäckt: de hade full utrustning, och Hitlerjugend var med också. Men det där stampet, det hörde man. Sedan gick vi på Italienexpressen i Hamburg dagen efter, men vi hade nog en dag att handla på i Hamburg. Men det var inte sovvagn, det var dagtåg, och det gick genom Tyskland, Schweiz och hela vägen.

När vi nalkades slutet på Schweiz så var det middagstid, och då fick vi gå till matsalsvagnen och sätta oss där, och då skulle vi ha spaghetti. Jag hade inte sett spaghetti förr, och jag tittade för att se hur de bar sig åt. De hade sked och kunde sno upp spaghettin, men det där klarade inte jag, så jag skar dem i små bitar och stoppade i mig. Sådana saker råkade man ut för. När vi passerade gränsen mellan Italien och Schweiz, så var där stora plakat på järnvägsstationerna: Asse, Viva Romana, och Mussolini och Hitler och allt vad det stod på de där jätteskynkena. Mussolini var i sitt esse då, med

mycket propaganda överallt. Och så höll han på och skulle ha olympiad, och han hade byggt en stor stadion, med antika gudabilder, och det var hela rader, jättestort. Det var väl höjdpunkten för Hitler och Mussolini då 1938, med den här axeln. De hade reklam för Volkswagen också på den tiden. De [tyskarna] hade inte fått några bilar ännu då, för det var i början av kriget, men de skulle komma, men de fick väl aldrig några. De gick till utlandet, för de behövde sälja. I reklamen hette det att ”Arbeit macht frei”, och det betydde att om de bara arbetade och gnodde så skulle de få åka och vila upp sig.

I Italien fick man dricka vin till måltiderna, och de hade sådana bastomspunna glasflaskor. Där fanns särskilt ett vitt vin som var sött och gott, från Orvieto i Toscana. Där har vi sedan varit och sett på alltihop. Det var väldigt gott det vinet, så det drack vi genomgående ända tills vi åkte hem igen. Det var inte frågan om något annat. Så kom vi till Milano där vi övernattade och tittade på domen där. Sedan var det Rom. I Rom skulle vi vara i tre-fyra dagar. Det var ett väldigt tjusigt hotell mitt i stan vid trappan och kyrkan: Stadshotellet mitt i stan. Vi fick mycket konstig mat: små tunna brödpinnar. Det var rätt så kyligt i Rom då, och vi åkte till katakomberna där man blev insläppt. Så kom det en munk, eller präst, och tog hand om oss. Han ville gå före Maj, och jag kom efter, och vi hade bara talgljus med oss, så det blev rätt så skumt. Så stannade munken en bit fram, och Maj blev orolig. Hon tyckte det blev kusligt i mörkret med det här lilla stearinljuset, och hon sade väl något till mig där, och prästen hörde det och sade: ”Haben Sie keine Angst, gnädige Frau”, och det låg dödskallar på hyllor på väggarna, men så vred han om en knapp och så var där elektriskt ljus. Han hade väntat tills det ögonblicket för att riktigt sätta skräck i henne. Det var verkningsfullt.

Sedan fortsatte vi till Neapel. Det var en rätt bra bit från Rom till Neapel. Där fick vi ett nytt bra hotell som låg högt uppe, och då skulle vi göra utfärd ena dagen till Capri, och en dag hade vi till Vesuvius, och i november är det rätt så bistert när man kommer upp på Vesuvius. Det går bergbana upp, och så är det en station där, och så får man stora skyddskläder att krypa in i och ta på sig. Man fick nog någonting på fötterna också, och så fick man gå en liten bit över kraterkanten. När man väl hade kommit över kraterkanten, så var det varmt och gott: det slog upp. Det rann lava, och vi hade guide med oss. Han hade en järnpinne, och så frågade han om någon hade ett mynt. Och så tog han en klick lava, och plattade till den med järnpinnen, och så lade han myntet där och tryckte till. Sedan gick vi, och kom tillbaka, och då hade det stelnat till en askkopp. Den har jag kvar. Den ligger här hemma någonstans. Men det var lite kusligt, och när man skulle tillbaka till tåget så var det kallt som bara den. Det både rann lava och kom rök från det innersta.

Capri var en varm och trevlig sak. Då åker man över med båt från Sorrento tror jag, och så till hamnen i Capri kom små båtar som tog en in till Blå grottan. Det var lite högt vatten den här dagen, så det var inte så mycket öppning, men där är en guide med, och då fick vi order om att lägga oss ner, och när han kom till öppningen så satte han händerna mot och tryckte ner båten så det blev en riktig skjuts när man kom in, och där var ett fantastiskt ljus. Det bröts genom vattnet och det var rätt så ljust där inne. Blått, väldigt blått. Berget var inte blått, men det var minnesrikt.

På en annan resa så tittade vi på Pompeji. De höll på med utgrävningar, och hade gjort en hel del då. Men i Pompeji fick inte herrarna ta med damerna, för där var sådana här horhus med bilder på väggarna, och då fick damerna stanna utanför. Där var nischer där flickorna hade räknat till tio

streck på väggen, och så X när det var tio. Där var särskilt ett där bara män fick lov att gå in. Där hade de haft kassan vid entrén precis, och då så fick de plocka fram sin penis och så hade de en våg där de lade vikter, och så fick man betala efter vikten. Där var bild på det. [Troligen handlar det här om den berömda bilden av den grekiske guden Priapos som väger sin överdimensionerade penis, som finns i bröderna Vettius hus i Pompeji. Berättelsen Stig fick höra är troligen en sentida populär folkmyt utan bäring, men som berättades för turister]. Jo, där var mycket bilder. Men det verkade som att de där hytterna, eller sängarna, det var sten allting, så de måste haft britsar. Nu har de fortsatt utgrävningarna och de hittar nya fynd hela tiden. Jag tror till och med att de har två lager med bebyggelse. Med tandläkarna och turistföreningen gjorde vi en resa till bland annat Pisa, och då kunde man gå upp i tornet fast att det lutade kraftigt. Men det var efter kriget.

Men åter till bröllopsresan. Det var det tråkiga då att Maj fick ont i njurarna, så i Venedig på hemvägen fick vi söka läkare, och hon fick väl penicillin, men hon hade väldigt ont. Doktorn ville att hon skulle ligga kvar, men hon ville tvunget hem. Venedig var tjusigt egentligen, men då kunde inte Maj vara med ute. Hon fick ligga kvar i sängen. Vi bodde på ett hotell där gondoljärerna hade station. Där låg de uppradade, och vi såg hur gondoljärerna kom på morgonen och hade en hel spann med spaghetti, en trelitersspann, och sedan satt och slevade det i sig. När man kommer till Venedig med järnväg så får man åka sista biten till båt till hotellet, eller var man ska. Då var det månsken och fint. Nu har de motordrivna färjor eller vad man ska kalla det, rätt smäckra långa saker, och de rör sig snabbt, men vi var ute och åkte med gondoljärer. Det ska det vara.

Det var det bestämt att vi skulle ha uppehåll i München, och det var planerat med stationer precis, så det fick vi uppsöka. I München åkte vi och tittade på en fin park. Men sedan gick det bra hem, och vi kom hem över Trelleborg.

Beredskapsår och krig

Vi kom hem till jul. Jag fick först beredskap tidigt 1939 där de bara låg och lurpassade, men det hände ingenting, och sedan blev det den 10 april då det brakade lös i Danmark [9 april 1940], och då kallades det inte beredskap längre. Då var det mobilisering, men man antog redan -38, -39 att det kunde bli krig. Det anade man. I Örkelljunga 1939, en eftermiddag, så brummade det så förskräckligt och då var det Ljungbyheds alla övningsmaskiner och någon bombare som brummade och drog iväg uppåt, så det var kusligt. De kom över Örkelljunga. De kom i vågor, och man undrade var de skulle hän. Sedan när det nalkades april, då var flygfälten både i Eslöv och Ljungbyhed utrymda, och alla bönderna fick köra dit sina hästräfsor och plogar och vad de hade och ställa ut på landningsbanorna. Det var enda sättet för att kunna göra något med det samma.

När jag ryckte in till I6 den 10 april så var det bara rykten, och pojkarna satt sig och skrev brev hem. Det var hemskt. Det var en pojke från Stehag, vi kallade honom bara för Stehag, han hade ett farligt sjå med att sitta och skriva brev. Han hade fästmön i sitt kartfodral, så det var väl till henne han skrev. Det var bedrövliga ögonblick. Till I6 kom alla vi som var befäl, och vi var hade inga meniga. Det tog ett par dagar innan de kunde komma. Då var jag bara gruppchef, och sedan kom det order att vi skulle bli läkarbiträden. Vi var två tandläkare som var på den bataljonen på I6, och

den andra han var från Kristianstad, och hans pappa var polis där. Anund Landin hette han, och var bosatt i Stockholm. Och vi fick ut våra grupper, och på kvällningen så var det transporter på nätterna från Kristianstad. Vi fick inte märkas ovanifrån, så vi packades in och rullades iväg från Nosaby skola, där vi blivit utrustade. Jag höll mig vaken och tittade ut för att se var vi var någonstans och såg att vi kommit över Herrevadskloster. Där finns en bro efter den genom Ljungbyhed. Sedan åkte vi uppöver, och på morgonen var vi framme vid Torekov. Det var inte särskilt långt, men de körde med mörkerskydd och fick vara lite försiktiga. Jag och min grupp blev förlagda i själva hamnen i Torekov; mittemot hamnen. Där ligger ett litet hus, inklämt vid ett jättestort magasin, precis i gathörnet till parken vid kyrkoruinen. Senare har några stockholmare byggt sig ett palais lite uppåt backen där. Förarhytten ligger där.

Vi hade till uppgift att bevaka hamnen, och vi skulle varje kväll lämna manskap till en skeppare där ute med ett känt familjenamn. De har alltid kört till Hallands väderö. Han hade motorbåt, och han skulle avpatrullera kusten ner till Skälderviken's hamn, det var ordern. Han skulle då få med sig några mannar från min grupp, och de skulle visst ha k-pistar och lite lättare vapen med sig, och sedan tillbaka igen. Det tog halva natten att åka den vägen. Sedan var det väl någon annan som tog vid nedanför Skälderviken.

Medan vi låg där, så såg vi det där stora semesterfartyget Kraft durch Freude [Troligen ”Wilhelm Gustloff”, eller ett systerfartyg, som under kriget transporterade och tog hand om skadade soldater i Polen 1939 och Norge 1940. Dessa stora kryssare fungerade innan kriget som semesterfartyg för tyska arbetare, via Kraft durch Freude, en statligt kontrollerad fritidsorganisation i Tredje riket, underställd arbetsorganisationen Deutsche Arbeitsfront, DAF], som påstods vara ett lasarettsfartyg, och de är visst lovliga. Det gick på hitsidan av väderön, på svenskt vatten, hela vägen, och skulle upp till Norge. Snyggt. Vi låg och tittade på det. Jag tror att vi såg att det kom tillbaka också. Men de här permittenttågen, det var värre med dem, det var konstigt att det gick att genomföra, men då var vi [Sverige] bra flata, naturligtvis. I Helsingborg fick man titta på det, men jag såg det inte själv. Semesterbåten Kraft durch Freude, den hade vi sett nere i Medelhavet på vår bröllopsresa. Den åkte med tyska turister som skulle vila upp sig och sola nere i Italien. Den lade till på olika ställen. Så den fick jag se två gånger. En gång i Italien, och så en gång utanför Torekov.

Vi bodde inte så länge i den där lilla stugan, där vi hade halm på golvet. Det var bara envåningshus det där. Alla tio-elva, eller vad vi var, låg där i halmen. Vi hade spis som vi kunde elda i så det var inte alls dumt. Per-Albin-linjen, bunkrarna, var nog byggda då, tror jag. De höll nog på med en del. När det gällde Torekov så är där mycket grynnor och sådant, så det är rätt besvärligt att ta sig i land där, men mer åt Båstad till kunde nog lite större fartyg ta sig in, för där är klippor och djupt vatten.

Så kom det order om att vi skulle ha ett sjukläger. Då blev Anund och jag utnämnda till läkarbiträden, och skulle inte vara gruppchefer längre för infanterister. Innan man kommer till Torekov så är där en skogsplätt eller park eller vad vi ska kalla det, där en mycket känd målare från 1800-talet har bott, och det var hans villa som vi lade beslag på då, och den var obebodd. En mycket duktig Torekovskonstnär: Wilhelm von Gegerfelt [1844-1920]. På den tiden var det något nytt piller som vi delade ut. Det var någonting nytt mot feber, och de smakade så illa, de här pillren. De

var väldigt effektiva för infektion i blåsan och organen där. Vi delade ut sådana till killarna som hade feber, eftersom de var febernedsättande, och sedan kunde man se utanför fönstret: där låg hela högen med piller. De var inte goda, så de bara slängde ut dem.

Jag låg inne från den 4 april, och till midsommar hade vi fest där i parken. Då var fruarna medbjudna. Vi lekte ”sitta på såpad stång” och skulle slå ner varandra med en halmsäck. Jag ställde en löjtnant mot en basse, och det har jag filmat. Jag har lite filmat från beredskapen. Jag sade det till min plutonchef: ”Jag har filmkamera med mig. Gör det något om jag filmar lite grand när vi jobbar?”. ”Nej, det kan du ha”, sade han. Han tog det på sitt ansvar. Så den hade jag i fickan. Vi byggde vägspärrar, där vi fällde hela furor, jättestora grejor, och lade tvärs över vägen. På det har jag rätt så fina bilder.

Jag hade nog en kamera också, som jag tog vinnarbilden med, för jag har en hel del foton också. 1942 vann jag pris för bästa färgfoto. På våren 1942 så tog jag bilden, sedan var det på hösten som Foto hade sin pristävling, och då skickade jag in den. Min lilla originalbild har åkt riket runt. I fotografiska föreningen i Stockholm var det en ingenjör som var ordförande eller vad han var, och efter pristävlingarna så åkte han runt bland fotoklubbarna i hela landet, och visade upp prisbilden, och han har skrivit och tackat för det. När vi skulle hämta priset i Stockholm, ett pris med ett skepp, så var det Lennart Bernadotte, han som sitter i Mainau nu, som var ordförande för fotografiska föreningen, och han skulle dela ut priset. Men han hade blivit sjuk den dagen, så hans fru Marianne kom istället, och det var i Konserthusets stora sal. De hade en jätteduk, en bioduk, där de satt upp bilden. Det var otroligt att den kunde tåla en sådan förstoring. Det gick ett sus genom hela publiken. [Tidningen Foto hade visning, kritik och prisutdelning av inskickade färgbilder onsdagen den 25 november 1942 klockan 19.30 i Konserthusets lilla sal.]

Bo föddes den 2 mars 1942, och då hade vi haft en sådan förskräcklig vinter, med ismark på rälsen mellan Malmö-Lund. Massor med telefonstolpar bröts av, med tung blötsnö som legat på och frusit. Då var det en söndag, och jag hade kommit hem på lördagen från Fagerhult, och så skulle jag vara tillbaka på söndag kväll. Det var i en villa i Skånes Fagerhult jag bodde. På måndagsmorgonen så skulle vi lämna Fagerhult med packning och allt. Det var ett sjukvårdskompani; ett helt kompani. Då var jag läkarbiträde. På söndagskvällen så hade Maj lite känning, men det var för tidigt, så jag fick åka iväg, och hon var nere vid järnvägsstationen och vinkade av. Sedan på måndagsmorgonen så ringde jag hem. Vi bodde grannar med doktor Walter Einerth [f. 1894], och han hade lovat att ta hand om Maj, och se till att hon kom in till Helsingborg på den tiden. Det var enda stället som hade BB. Vi hade också ett litet hembiträde som kallades Ejan, hon var väldigt duktig. Jag ringde kanske Walter, men i vilket fall så fick jag besked att jag fått en pojke, och ”ja, det var ju trevligt”, sade jag. Då skulle vi åka fem minuter efter. Så bar det iväg med hela den här stora kolonnen med lastbilar, och vägarna var renplogade; det var rent och solen sken och det var fint väder. Nere vid Sonestorp vid en raksträcka stannade kolonnen, och vi skulle kolla alla presenningar så att de låg som de skulle. Då marscherade jag fram till kompanichefen och anhöll om permission, för jag hade blivit pappa, och bad om att få resa morgonen därefter till Helsingborg. Jodå, det beviljas. Så fortsatte vår färd, och vi skulle ner till Genarp, inte direkt till Genarp, men där fanns en järnväg som slutade vid Genarp, och den kom från Malmö. Det var en herrgård kan man säga, men i övrigt var det bara en skola och några hus.

Skolan hade militären lagt beslag på, och skulle ha till matsal. Vi fick bo i herrgården. Då hade jag ett par läkarbiträden till, de var tandläkare de också, en var från Uddevalla. Där hade vi säkert en månad utan att behöva göra någonting. Ja, det var någon som fick tag i en bössa, för de hade så många råkor, då de sköt råkor där. De var komna ut med sina ungar så småningom.

Det var kalla nätter i mars. Det var 30 grader och mer därtill. Förskräckligt kallt var det. Men på morgonen efter så gick där buss förbi som gick till Lund, och så kunde man ta tåget från Lund till Helsingborg över Teckomatorp, eller Kävlinge kanske. Jag kom till BB och det var bara bra, sedan så var jag där under dagen, och mot kvällningen. Det var fortfarande fint väder, och så tittade jag på den lille gossen. Jag fick återvända via Malmö först. Någon buss var där nog inte, så jag fick försöka få tag i någon transport från Malmö, och så gick jag där på Stortorget och frågade efter taxi och någon som ville köra mig till Assartorp, som herrgården hette, men det ville de inte. Det hade börjat snöa lite och det snöade rätt så bra. Till sist så hittade jag en som sade att ”jag ska hjälpa dig i alla fall”, men det var besvärligt att köra, men det gick lyckligt. Jag kom till Assartorp, och in i min säng, och sedan var nog dopet en vecka efter, och då skulle jag dit igen. Då hade det kommit mycket snö, men då var det en tandläkare från Landskrona, Sarelius hette han, han hade förresten haft en liten praktik i Svalöv också; han fick ut skidor. På en söndag, eller kanske det var en lördag, så var Skåne som en blank pannkaka. Det var snö överallt, och skare på. Vi kunde se Lunna Pågar, domkyrkan, och vi tog sikte på den. Där var en massa staket med taggtråd på vägen, så vi brydde oss inte om några vägar alls. Det var bara han och jag, och det gick som tåget på den här glansisen, skaren. Vi kom till ett litet samhälle innan Lund, och sedan kunde vi ta bussen därifrån till stationen och sedan tåget till Helsingborg. Det var bestämt att han skulle döpas där på lasarettet; det gjorde man på den tiden under beredskapen. Dopet var på eftermiddagen, så det var nog på söndagen. Då kom min mor dit, och doktor Einerths fru som reste dit från Örkelljunga. Det gick att ta sig dit med buss från Örkelljunga till Ängelholm, och så tåg från Ängelholm till Helsingborg. Vi hade ett så fint och stämningsfullt barndop där, och så hade lasarettet en egen präst, och mor hade med sig en dopdräkt som var så fin så. Den finns fortfarande kvar, med en förfärlig massa namn på. Jag tror det är Gun som har hand om den nu. Det är väl knappast plats för fler namn.

Sedan fick vi åka tillbaka, men då åkte vi inte skidor. Vi tog järnväg och buss. Det gick att ta sig fram på det viset då. Den här Malmö-Genarps järnväg, den hade de som var före oss skottat ren, och fått alldeles fin. Det var skärning på åtta meter, den gick så djupt ner. Så kom den här snöstormen, så det blev jämt över hela. De hade stått och kastat i tre hyllor, först till den ene, sedan till den andre, innan det var uppe. Det var hemskt, men det fick ligga, så det gick inga tåg mer den vintern. Det var då jag tog min prisbelönta bild.

Bo i mars -42, Mats i oktober -43, och Per den 6 november -45. Sönerna kom under hela kriget, och det kom den ena inkallelsen efter den andra. Jag låg inne under hela kriget, från och till. Strax innan fredsslutet var jag också inne. Jag har en bild på det: Jag har ställt upp en vinflaska, och Mats han håller upp den i luften. Vi var, som sagt, två tandläkare på den här bataljonen, en från Stockholm [Anund] och den andre från Örkelljunga. Den från Stockholm fick postanvisningar och tusentals kronor för hyra i Stockholm, och Maj hade fått se det där. Hans fru, de hade ett par flickor också, kom ner och var här hos oss i Örkelljunga. Kanske 1940, då får hon en postanvisning på en stor summa, och Maj undrade ”Varför får du det då?” – ”Ja, det är hyran som ska betalas, och det

ska man ha." Vi hade inte fått någonting, så Maj gav sig på skohandlaren [skohandlaren i Örkelljunga hade även hand om sociala utbetalningar på den tiden] här nere, som sade "Men det menar väl inte fru Almer, att maken ska ha ersättning?", "Jo, det står i lagen, och jag ska ha ersättning för den tid som varit också, så det är retroaktivt!", och jodå, han plockade fram pengarna, och så kom det i fortsättningen.

Jag blev inkallad gång på gång, tyckte vi, och jag hade kontakt med Anund i Stockholm, som jobbade för fullt, och undrade "Är du inte inkallad?" "Nej då". Det tyckte Maj var förskräckligt, men hur det reglerades är det ingen som vet, så det gick nog på lite måfå. Det var inte heller lätt att opponera sig. Det randades slutet för den stora Hallandsås-manövern, och då hade jag blivit fri, men Anund var i tjänst, så han var med om den manövern, men jag slapp.

Så var det förbimarsch för kronprins Gustav Adolf. Det var slutförhör i biografen i Örkelljunga, och det vimlade av militärer i Örkelljunga. Han var kronprins då, Gustav Adolf, och han marscherar in. Då hade manövern varit, och den slutade med förbimarsch. De hade breddat E4:an här nere vid Ljungaskog, och satt upp läktare på slänterna för åskådarna. Det var väldigt fint. Så marscherade trupperna på led sex i bredd, någonting sådant, och sedan kom alla fordon. Allt var på den delen av E4:an. Det behövdes inte mycket avstängning på den tiden, utan det var nog bara stopp. Då var Anund med där och marscherade förbi. Sedan hemförlovades allihop mot höstkanten, innan Per föddes.

Sedan skulle allt avvecklas, och det togs efter hand. Då gällde det att avgöra om Anund eller jag skulle hemförlovas. Vi låg då i Boarp, ute i Hjärnarp, och vi fick åka med till Össjö herrgård, där generalstaben hade sitt kvarter. Översten från I6 satt inne i matsalen där med gyllenläderstapeter, och det var så stiligt. Anund och jag skulle få veta vem som skulle få åka hem, och då var det en överordnad som sade "Jag kan inte avgöra detta. Vi får singla slant", och han singlade slant, och jag vann, minsann! Anund blev så förtretad av detta. Han ville inte titta åt mig eller någonting. All vår bekantskap upphörde. Maj hade varit i Åhus där släkten [Landin] hade sommarstuga, och då fick Maj vara där en vecka tror jag, och sedan var hon [Landin] här en vecka. De hade sina barn med sig, och det var frid och fröjd. De hade så trevligt de där fruarna, så det var ingenting att säga om det. Vi hade hälsat på dem i Stockholm och de hade bott hos oss i Örkelljunga, men han tog det så hårt. Men spel är spel, på något vis. Det får man finna sig i, och jag kunde inte rå för det. Men det var ett så spännande ögonblick, så det kan inte nog beskrivas, och jag har inte vunnit många sådana avgöranden. Hur som helst, den bekantskapen tog helt slut efter det. Åkte vi dit i samma bil så gjorde vi det knappast när vi åkte tillbaka hem. Men jag drog det långa strået.

Far var född 1880, och dog 1967. Mor blev 62 år, men hon var född lite senare än far [1884]. Hon dog 1946. Hon var sjuk ett tag innan hon dog, och då åkte vi till Svalöv med Pelle [Per] och så satt hon med honom på sängkanten, och hon blev så glad så.

Sedan [efter kriget] var det lugnt, men det var verkligen kusligt det där när vi hörde bombare, ett par tre stycken. Det var ett väldigt dån. Det var för att inte riskera något om tyskarna skulle komma från Danmark och hit. Vi hade svart papper på fönsterna. Detta hus är byggt -34, och vi köpte det -44. I början, när Anders Davidsson bodde här, hade det varit med om krigstiden. [Från år 1922 och cirka 75 år framåt låg "David Anders" (David Andersson) sågverk mitt i Örkelljunga. Detta

skulle bli Skånes största sågverk. Ågatan 2 byggdes åt sonen Anders Davidsson.] Då hade de biljardrum nere i källaren. Kommunen hade tänkt att flytta upp hit i källaren. Det var satt stämpar i golvet upp till taket, och där var lagt på betongplattor, stora stenplattor, som hölls uppe med plankor under golvet så att det skulle kunna tåla en bombsmäll, hade de tänkt sig. Väggarna här är gjutna väggar, så det är relativt motståndskraftigt; det är inte några spik i dem. De skulle alltså ha det som skyddsrum för kommunens styrelse. De hade annars David Anders kontor, där gick väl alla trådar ihop, men jag vet inte att de hade ett garage där nere som de också hade gjort förstärkning på, och David hade gjort förstärkning här för eget behov, men det vet jag inte. Men det var här rätt så länge, så när vi hade köpt huset så ville inte vi ha det där, för vi skulle ha det till torkrum och hänga tvätt. Det var stora Höganäsplattor har jag för mig, så det var hårda saker.

Huset var inte gammalt när vi köpte det, men det var inte skött. Det hade runnit vatten från trossbottnen. Här var en stor altan här utanför [på översta våningen]. Detta rum slutade med den väggen, och det var en dörr ut till altanen, och allt det som nu är en sovavdelning var altan. Där hade myror, skogsmyror, stora baddare, tagit sig in. När vi började riva i det här, familjen hade utökats så vi hade inte utrymme nog, så hade det börjat rinna ner till undervåningen också. Då visade det sig att bjälklagen, det var inte mer än handleden kvar. Så sprang det myror, och all fyllning var torrströ, och det var härligt för myrorna. Det hade naturligtvis varit enkelt att lägga ut torrströ, men så hade myrorna hittat vägen upp, och hur de tog sig in är svårt att veta. Det var ett enda avlopp i hörnan [av taket], och det var ett litet rör. Det skulle ta allt regn, så det blev som en bassäng. Röret satt längst ut i hörnet, och det fylldes med skit, och förmådde inte ta någonting. I och med det tog sig väl myrorna in. Vi fick riva hela det bjälklaget och göra alldeles nytt istället.

Minnen från 50- och 60-talen

Morbror Lennart hade gift sig och fått en flicka och en pojke, men nu [2005] är det bara flickan som lever, och hon är så eländig och sitter i rullstol, och får allting till sig. Hon bor utanför stan, eller i utkanten. Men Börje, pojken, han har avlidit, och de gamla är borta helt och hållet. Men då hade vi ett mycket trevligt sommarnöje, ute på Värmdö. Man ska över den där högbron, och där var vi på somrarna och hälsade på flera gånger. På andra sidan var små sommarstugor och villor, men nu byggs där vanliga stora hus, men då låg det i skog allting. På andra sidan så är det vatten, och där ligger en gammal kyrka, från medeltiden säkert, och där ligger många militärer, stora, som Banér; med epitafier, och porträtt med lite vapen. Det är en pampig kyrka med stora valv. Majs pappa [Gustav Ivar Carlson Brunkener, 1891-1950], han begrovs där på Värmdös begravningsplats. När de hade kastat upp hans grav så var det en gammal gravplats, så det var mycket ben som följde med. Det var lite otäckt. Det tycker jag att de borde ha varit noga med att plocka bort, men det hade de inte gjort där. Men det var väl nästan vinter, och då är det besvärligt att hantera. Men där är många fältherrar som haft sina gårdar där ute på Värmdö.

När Eva hon kom så köpte vi Vejby [Backvägen 3 i Vejbystrand]. Gun kom -49, och Eva -54, så 1954 hade vi stugan under byggnad, tror jag. Vi hade Eva i vagn, och hon är född i januari, och det var mycket is ute i Vejby. Jag minns att vi var där och slog kana, och då grävde vi grunden. Det var det som ligger med gaveln mot gatan till. Efter två år så bodde vi där med fem barn. Vi hade

babyn i vårt rum, och två våningssängar, och entrén som kök. Man kom in vid diskbänken då. Något WC hade vi inte, så man fick gå ut för att gå på dass.

Det dröjde innan vi fick bil. Vi köpte en förkrigsbil först - en Skoda som hade stått i en lada någonstans. Den körde vi till Stockholm med en gång, och vid Södertälje någonstans så sade det bara pang. Det var ett hänke, som det kallas för, som de här bakaxlarna är upphängda i så att de ska kunna röra sig självständigt; det sprack. Då hade vi väl fyra-fem mil till Södertälje. Mormor, som var med, var inte värre än att hon gick ner till E4:an och vinkade på en bil och fick åka till sin bostad och kom hem den kvällen, men vi fick ta oss till Södertälje och ta in på hotell, för att sedan leta upp en verkstad på förmiddagen och få dem att hämta bilen. Jag tror att Södertälje hade sådana grejor, eftersom de har lite bilindustri. Det kan nog hända att de hade Skoda där, så vi kunde ta oss till stan så småningom. Det var lite äventyr med pivoteringen [av däcken på bilen]. Det var det mest opåverkliga som kunde hända. Skulle man ha ett nytt däck så skulle polisen komma och titta, granska och intyga. Det var en besvärlig tid.

Från Skodan så hade familjen växt till, så den var alldeles för liten. Då fick vi en Chevrolet som hade gått som taxi ett par hundra mil. Den höll lite bättre. Vi tog en tur till Stockholm med den, och då hade vi Gun, liten, i baksätet. Det hade gått bra dit och sedan när vi skulle hem så blev det en sådan dimma; det var det värsta. Det var kallt; det var kanske på höstkanten. Lyktorna orkade ingenting i den förskräckliga dimman. Det var inga markeringar eller asfalt på den tiden, så man fick nästan ha vindrutan öppen för att se var man var. Det var ett elände. Då hade vi bestämt att vi skulle sluta i Ljungby om det inte blev bättre så skulle vi ta in på hotell där. Men när vi kom till Ljungby så hade det ljusnat, så vi kunde fortsätta till Örkelljunga. Vi kom hem lite sent naturligtvis, men ungen var frisk hon, och hade inte tagit illa av det. Vi hade fönsterna på tvären.

I Rotary här [i Örkelljunga] hade vi en mycket framgångsrik man i bilbranschen, och han startade under kriget med att köpa upp trasiga bilar, och plockade av lösa delar från dem, och sålde när det inte gick att få sådana grejor. *Yngves bil*, han byggde sig en fin verkstad och hade en bror som var chef för verkstaden, och han själv kunde göra affärer och skaffa sig flygplan. Han hade knappt lärt sig att flyga! När han hade flugit till Malmö eller däromkring och skulle hem till Örkelljunga, så kunde han inte vägen, så han kom på att han kunde följa järnvägen. Så han flög över järnvägen hela vägen, slingrade sig runt Åstorp och kom hem till sist. Då hade de flygfält i Skånes Fagerhult. Det existerar ännu, men nu är det fult med stock. Det är bara stock alltihop. Denne Yngve var med i Rotary, och han var född uppe i Staversholt, där var de åtta-tio ungar och där var ingenting att leva på, så han och en annan kille i samma ålder de fick för sig att de skulle gå till Göteborg, kanske skulle man kunna få ett jobb där? Så de gav sig iväg, och hade med sig lite ståltråd som de kunde sno ihop till leksaker och sådant där. När de två kom där vandrandes mot Falkenberg, men jag tror de blev fast i Varberg, för då var polisen ute och haffade dem och ville ha reda på var de skulle bo och var de hade bostad, då fick de svänga ihop någonting, så de kom vidare. Men de levde på svältgränsen. När de kom upp till Göteborg så var det rena kalla handen. Där var myndigheterna ute och det fanns luffare på den tiden; de var luffare egentligen. Den gamla sortens luffare har jag minne av. De fanns när jag växte upp. De hade alltid något; de kunde slipa knivar och sådant där. Det fanns zigenarföljen också; det fanns. De bara kom och slog sig ner. De fick hålla till här på idrottsplatsen [i Örkelljunga]. Där fick de slå läger.

Den här Taikon-familjen, de var ute och drog. Gamla patriarkpappan hade blivit sämre, så då sökte de sig till det som heter Tallgården idag [i Örkelljunga]. Det var lite av ett ålderdomshem då, och det var väl Landstinget som stod för det. Så han blev inlagd på Tallgården, och så var det väl på söndagen, som hela släkten Taikon kom, och det rörde sig om 25-30 personer, minst. De ville in till gubben allihop. Jag vet inte hur de ordnade det, men han var här någon tid. Jag tror han kom därifrån med livet.

Ungefär i samma veva, för det var en Taikon, var det en 30-årsman som hade så förskräckliga tänder. De bara hängde lösa, och han skulle få nya tänder. Han hade sin mor med sig; hon var gammal hon med. Om han var 40 så var hon väl 60. Det gick väl an, jodå. Första gången tror jag att det var ett helt gäng med, så väntrummet blev helt fullt därute. Då sade jag att gamla mamman kunde följa med, för han kunde inte tala för sig, och vi kom överens om att vi skulle göra nya tänder i överkäken. De höll styvt på att det skulle vara ”goll” i dem, och det skulle inte bara vara en, utan det skulle vara en tvåa och en trea och så vidare. Det var inte fråga om vad det kostade, men sedan när det väl var färdigt så gnällde de förstås för att det kostade. Det rörde sig inte om så stora summor egentligen, men när han skulle få sina tänder så hade jag sagt att han skulle betala innan han får dem. Då fick han kämpa naturligtvis, för han hade fått för sig ett annat pris fast att han hade hört vad det skulle kosta. Då kom gamla mor in och hon skulle hjälpa till att pruta. Då fick jag pengarna i alla fall, och han hade fått se tänderna, och jag sade att ”nu var vi färdiga”. Sedan var det, jag vet inte hur många det var, som skulle komma in och se och godkänna att han såg så fin ut och att det lyste. Väntrummet var fullt igen, då. Sedan fick jag till råga på allt till slut lova att inte nämna till någon annan zigenare att den här Taikon hade fått löständer. Absolut tunghäfta! Nej, det fick jag lova på död och samvete, och det gjorde jag: ”Jag ska inte säga till någon zigenare att han hade fått löständer”. Sedan var de så lyckliga. Han kom nog en gång till och visade upp sig.

Den gamle Taikon, som kom till Tallgården, han hade då hunnit avlida. Detta kan ha varit på 40-talet, men de kom varje vår och slog läger på idrottsplatsen. Folk sade att det försvann en och annan höna och lite sådant där, så folk var väl inte så glada för dem, men jag tror inte att de kunde avvisa dem. De hade visst rätt på något vis. Familjen Taikon sades äga fastigheter i Jönköping, lägenheter som de hyrde ut till folk, så de var i så fall inte medellösa på något vis.

Vi ville, för våra barns skull, inte skaffa TV tidigt. Det här med TV var märkvärdigt, och det kunde inte vara bra att ha en TV för barnen. Det sköt vi på i det längsta. Det dröjde till -57 eller någonting. Sedan blev det den här stenåldersserien, Familjen Flinta, den har jag särskilt minne av. Det var kul att titta på.

Vi var i Ryssland en gång. Vi åkte via Stockholm, och leta upp båten som vi skulle åka med, men den gick inte för lite senare framåt natten. Under överfarten hade vi sovhytter. Så kom vi till Helsingfors, och sedan var det vår buss som vi hade med oss hela tiden. Vi tittade först på Viborg, som är ryskt nu men som har varit finsk, för vi skulle ut till karelska näset, och där var vi av på restaurang och fick lite mat i oss. Det var dagen efter att vi anlänt i Helsingfors. Så tittade vi lite på Viborg, och det var ryskt, men vi har bekanta här i Örkelljunga som har bott i Viborg på den finska tiden. Så fortsatte vi ut på karelska näset, och då fick man inte lov att stanna med bussen mer än på en bestämd plats, halvvägs till Leningrad. Då hade busschaufförен med sig whisky, och irish

coffee, och då stod vi ute i en skogsglänta där man fick lov att stanna, och det var väl på höstkanten skulle jag tro. Detta var nog 20 år sedan. Det var populärt att åka till Leningrad på den tiden, men det var mysigt med irish coffee, och det hade vi även nu förra våren, när vi var nere i Elsass. Kyrkoherden nere i Vejbystrand ordnade sådana resor. Vi skulle prova vita viner, så det verkade lockande. Vi hade egen buss då också, och då var det prästen som stod och gjorde irish coffee. Ja, han tog flaskan. Vi hade några stopp, men vi åkte inte ner till Elsass i ett svep, utan vi var i Göttingen, mitt på halva vägen, där vi övernattade. När vi hade pauser så var det lite irish coffee.

Det var en tjusig, vacker trakt det där: Elsass-Lothringen. Vi fick hygglig mat också. Den här staden hade en oerhörd massa gamla katolska kyrkor och gamla hus i korsvirke och sedan gjorde vi en utfärd till en liten by som hade fina vinodlingar upp på slänterna. Alldeles tjockt med vinstockar.

Slutord

Efter detta flöt samtalet över till släktforskningsspörsmål och genomgång av familjefotografier. Farfar bjöd på lunch på en kinarestaurang i Örkelljunga.

Mina egna minnen av Maj och Stig är många, men ett av de första vaga minnena jag har är hur alla kusiner på fars sida klättrar upp på och runt farfar på hans 70-årskalas 1982. Det var i trädgården framför huset på Ågatan i Örkelljunga, och det var för ett gruppfotografi med alla barnbarnen. Det är minnena från jularna i deras stora hus som fastnat bäst i minnet: familjerna och kusinerna från Skåne. Bo och Mats bodde i Jämtland, och kusinerna från den sidan träffade vi ofta i Vejbystrand på sommaren istället. Efter 1988 bodde min familj på Skytteparksvägen i Örkelljunga, bara några kvarter från Ågatan, och jag besökte därför ofta farmor och farfar.

Farfar var i mina ögon alltid korrekt, vänlig och aningens gammeldags borgerlig. Det gällde att bocka och ta i hand som barn. Farfar hade vid tillställningar tredelad kostym med väst. Dessa drag uppskattar jag kanske mer i dag än som barn. Beröm fick jag när jag vikt tröjor och byxor när jag någon gång övernattade hos dem; min studentuppsats om runor, som jag stolt gav farfar, fick jag tillbaka rättad med rödpenna. Ibland undrar jag om inte farfar egentligen var mer av en lärare, historiker och trädgårdsmästare i hjärtat än tandläkare; men så var han också mestadels pensionär under min uppväxt, även om jag minns att han tog emot patienter i sin hempraktik långt efter att han sålt sin vanliga praktik till min far som övertog den 1977. Farfar höll igång sin hempraktik tills kompressorn lade av lagom till hans 75-årsdag.

Det är i vilket fall min farfar humanisten, historikern, släktforskaren och hembygdsvurmaren som jag i dag kan se har gett mest intryck på mig. Hans släktforskning gick utanför det normala, och han och hans lokalhistoriskt intresserade vänner fann bland annat gamla handlingar från 1500-talet i en kista från Örkelljunga gästgivargård som de själva dechiffrerade när akademiker i Lund meddelade att det var omöjligt. Dokumenten gjorde det möjligt att driva släktforskningen längre än vad som normalt går via kyrkböcker och arkiv.

När han påtade i trädgården var han som uppslukad av det, och glömde både tid och rum. En gång på 90-talet klippte jag deras stora gräsmatta i Örkelljunga, och som belöning fick jag av farfar, som var upptagen med några rosor, en blank och fin femkrona som han letade upp i sin börs. Efter att ha uppsökt farmor kunde jag sedan avgå hemåt med en hundralapp på fickan istället.

Men nog om mina minnen. Det kommer en tid för dem också. Jag är tacksam att jag fick några timmar på tu man hand med farfar för att genomföra den här intervjun. Stig levde i 96 år, och föddes samma år som Titanic sjönk och August Strindberg dog. När han föddes satt det en tsar i Ryssland, och han såg Sovjetunionen komma och gå. Han såg första och andra världskriget, och 1900-talets oerhörda tekniska utveckling: flygplan, bilar, medicin, telekommunikation och datorer. I stort såg han Sveriges utveckling från begynnande industrisamhälle till en rik IT-nation. Hans far skrev i sina memoarer 1952, vilka Stig sammanställde 1992: ”Det synes mig kunna ha sitt intresse för kommande släkten att få se, vilka väldiga framsteg kulturen tagit under denna epok.” Något liknande hoppas jag blir fallet för Stigs minnen, även om jag är glad över att de nog fick en mer personlig prägel än vad som hade varit fallet om han hade skrivit dem själv.

David Almer, Lund, 2020-07-31